

Možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice

Bc. Yvette Mikesková

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Yvette Mikesková**

Osobní číslo: **H160309**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti pedagogiky volného času, zájmové činnosti a školských výchovných zařízení pro zájmové vzdělávání.

Příprava metodiky průzkumu.

Realizace kvalitativního průzkumu formou rozhovorů.

Vyhodnocení rozhovorů, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků průzkumu, jejich shrnutí a návrh doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: Iteorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 8071787116.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

STORO, Jan. Practical social pedagogy: theories, values and tools for working with children and young people. Bristol: Policy Press, 2013, vii, 151 s. ISBN 978-1-4473-0538-5.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Lucia Elsner, PhD.**
Ústav zdravotnických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

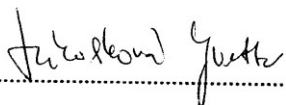
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 16. 3. 2018

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na volný čas dětí a mládeže ve Vizovicích. Cílem práce je zjistit, jaké možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice jsou. Teoretická část práce zpracovává pojem volný čas, jeho historický vývoj, jeho důležitost a smysluplnost pro děti a mládež. Dále se práce zabývá pedagogikou volného času a novými přístupy v pedagogice volného času. V samostatné kapitole jsou zpracovány legislativní předpisy ve vztahu k dětem a mládeži ve volném čase. Praktická část práce má kvantitativní charakter. V anketě s participanty se snažíme najít odpověď na hlavní výzkumnou otázku a využít poznatky přímo do praxe.

Klíčová slova: děti a mládež, pedagog volného času, volný čas.

ABSTRACT

This thesis is focused on leisure time for children and youth in Vizovice. The aim of the thesis is to find out what leisure possibilities are for children and youth in DDM Vizovice. The theoretical part of the thesis elaborates the concept of leisure time, its historical development, importance and meaningfulness for children and youth. Furthermore, the thesis deals with leisure time education and new approaches in this field. In a separate chapter there are described legislative regulations in relation to children and young people in their free time. The practical part of the thesis has a quantitative character. In the survey with the participants, we try to find the answer to the main research question and use the knowledge directly in practice.

Keywords: children and youth, leisure time teacher, leisure.

Děkuji PhDr. Lucii Elsner, PhD., za její pomoc a odborné rady při tvorbě mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu během mého studia na UTB ve Zlíně. Zvláštní poděkování patří organizaci DDM Vizovice, která perfektně odvádí svou práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronické nahrávky do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DĚTI, MLÁDEŽ A VOLNÝ ČAS	13
1.1 POJEM „VOLNÝ ČAS“	13
1.2 VZNIK A ROZVOJ VOLNÉHO ČASU	14
1.3 TEORETICKÉ ASPEKTY VOLNÉHO ČASU A JEHO FUNKCE	15
1.3.1 Teoretické aspekty volného času	16
1.3.2 Funkce volného času	18
1.4 DŮLEŽITOST SMYSLUPLNÉHO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU.....	19
1.5 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝBĚR VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	21
2 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	25
2.1 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU	26
2.2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	29
2.3 METODY A PRINCIPY PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU ZAMĚŘENÉ NA ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	31
2.4 NOVÉ PŘÍSTUPY V PEDAGOGICE VOLNÉHO ČASU	33
3 DĚTI, MLÁDEŽ A VOLNÝ ČAS VE VZTAHU K PRÁVNÍM PŘEDPISŮM	36
3.1 ŠKOLSKÉ SUBJEKTY PRACUJÍCÍ S DĚTI A MLÁDEŽÍ VE VOLNÉM ČASE.....	36
3.2 ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ.....	39
3.3 PRÁVNÍ USTANOVENÍ	40
4 DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE VIZOVICE	42
4.1 CÍLE DDM VIZOVICE.....	42
4.2 PUBLIC RELATIONS.....	43
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	46
5.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
5.2 POJETÍ VÝZKUMU	47
5.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	48
5.4 METODY VÝZKUMU.....	49
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	51
6 ANALÝZA VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	52
6.1 VYHODNOCENÍ ANKETY	52
6.2 NÁVRH NABÍDKY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT PRO DDM VIZOVICE NA ROK 2018/2019.....	63
7 DISKUZE	67
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	75

SEZNAM OBRÁZKŮ	76
SEZNAM TABULEK.....	77
SEZNAM PŘÍLOH.....	78

ÚVOD

Při osvojování aktivit ve volném čase má dominantní postavení rodina. Ovlivňuje dítě nejen výchovným působením, ale i svým každodenním životem. Jednou z možností, jak děti a mládež tráví svůj volný čas, se stalo sledování televize, médií a sociálních sítí. Uspokojivé začlenění dětí a mládeže do volnočasových aktivit pořádaných organizacemi je poměrně složitý proces. Tento proces zahrnuje mnoho faktorů, jako jsou například nabídka volnočasových aktivit, možnosti, které dětem a mládeži organizace dává, informační PR – jak jsou děti a mládež informováni o nabízené aktivitě, sociální – zda do zájmových aktivit chodí jejich kamarádi, ekonomické – jak je volnočasová aktivita finančně náročná. Nabídka ze stran organizací volnočasových aktivit by měla být pestrá a poskytnout možnost si vybrat podle preferencí mladého člověka kvalitní trávení volného času. Prostřednictvím aktivit ve volném čase se realizují zájmy a potřeby dítěte a mladého člověka, což patří do oblasti sociálního učení. Účast na volnočasové aktivitě není pro dítě nebo mladého člověka jednorázovou volbou. Základním principem je vedení ke zdravému životnímu stylu, k osvojování pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. Tato teorie vede k odpovědnosti pedagogů volného času za kvalitní nabídku zájmových aktivit pro děti a mládež. Pedagogové volného času by měli naslouchat ve svém okolí a působnosti dětem a mladým lidem a zjišťovat, jaké jsou jejich zájmy a koníčky, aby mohli sestavit atraktivní nabídku volnočasových aktivit.

Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy u dětí a mládeže. Význam výchovy ve volném čase roste a je aktivizujícím činitelem v životě. Možnosti, jak mohou děti a mládež trávit svůj volný čas, považujeme za důležité. Nabídka, která je stanovená, nemusí být dostačující a děti si tak nemají z čeho vybrat kvalitní zájmové aktivity. Mohou se věnovat negativním činnostem, které na ně nemají dobrý vliv. Příkladem špatného vlivu mohou být zprávy v médiích, ale i v odborných periodikách dokládajících, že věková hranice dětí a mládeže porušující zákon má výrazně klesající tendence. Kvalitní naplňování volného času má tak pozitivní roli při utváření osobnosti dětí a mládeže.

Cílem práce je vytvořit přehled aktuálních možností trávení volného času pro děti a mládež v Domě dětí a mládeže Vizovice a zjistit, jaké aktivity dětem a mládeži v nabídce chybí.

Teoretická část je sestavena ze čtyř kapitol. První kapitola je věnována volnému času dětí a mládeže. Nejprve se zabýváme vymezením pojmu volný čas z pohledu více autorů, následně se věnujeme vzniku a teoretickým aspektům volného času. Poukážeme na důležitost

smysluplného trávení volného času a vymezujeme faktory, které ovlivňují výběr volnočasových aktivit. Následující kapitola je zaměřená na pedagogiku volného času a její výchovné úlohy v rozvoji osobnosti dítěte a mládeže. Existuje mnoho lidí, kteří si pedagogiku volného času zvolili jako svou profesi, a právě proto se v této kapitole věnujeme definování této profese. Jsou zde popsány nové přístupy v pedagogice volného času. Třetí kapitola se zabývá školskými subjekty pracujícími s dětmi a mládeží ve volném čase. Seznamuje s bezpečností a ochranou zdraví a dalšími významnými právními předpisy. Poslední kapitola v teoretické části je věnována konkrétní organizaci – Domu dětí a mládeže Vizovice. Popisujeme, jaké aktivity organizace zajišťuje pro děti a mládež, jak se zabývá trendy a jak využívá PR k propagaci.

Cílem praktické části je zjistit, zda je aktuální nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež v DDM Vizovice dostačující, popřípadě co dětem a mládeži chybí v nabídce a co navrhují k rozšíření nabídky. Ke zjišťování možností trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice jsme využili kvantitativní metodu, konkrétně anketu s dětmi a mládeží.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTI, MLÁDEŽ A VOLNÝ ČAS

Volný čas dětí a mládeže je předmětem zájmu pracovníků řady pedagogických a sociálních profesí. Volný čas u dětí a mládeže představuje příležitost pro osobnostní a sociální rozvoj, ale taktéž může skrývat nemalá rizika. Život a výchova dnešních dětí a dospívající mládeže probíhají v různých prostředích a mají různý dosah a obsah na rozvoj jedince (Hofbauer, 2004, s. 9–11). V následujících kapitolách se budeme věnovat volnému času dětí a mládeže a objasníme, jaká je důležitost smysluplného trávení volného času.

1.1 Pojem „volný čas“

Interpretace samotného pojmu volný čas vychází na jedné straně z definice německého pojmu *Freizeit*, na druhé straně se mísí vliv zakladatele sociologie volného času francouzského myslitele Dumazediera, který vychází z pojmu *loisir*, jenž má odpovídající význam anglického *leisure*. Český výraz volný čas považujeme za pojem moderní, protože se rozšířil v souvislosti se vznikem a rozvojem zaměstnaneckých vztahů a vymezoval volný čas vzhledem k povinnostem (Kaplánek, a kol., 2017, s. 43–47).

Volný čas můžeme chápat jako jednu část lidských činností dávanou do protikladu k oblasti povinností. Pojem volný čas tak chápeme jako čas, který nezahrnuje pracovní proces, návštěvu školy, biofyziologické potřeby člověka, chod rodiny, provoz domácnosti, péči o dítě, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou po splnění všech těchto potřeb a povinností člověka pro činnosti sebeurčující. Do těchto činností můžeme zařadit odpočinek, zábavu, rozvoj zájmové oblasti, zlepšení kvalifikace, účast na veřejném životě (Hájek a kol., 2008, s. 8–12).

Vymezení volného času podle Hofbauera (2004, s. 13–15) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovávat a rozvíjet svůj život. Autor přesněji charakterizuje volný čas jako činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné uspokojení.

Dle Knotové (2011, s. 25) rozlišujeme trojí pojetí volného času:

1. pojetí, která ve volném čase spatřují smysl a cíl života, označujeme je jako optimistická,
2. pojetí zdůrazňující rizika a negativní stránky volného času, nazýváme skeptická – kritická,

3. pojetí vycházející z možnosti vytváření hodnot ve volném čase v reálných společenských kontextech, které definujeme jako realistické.

1.2 Vznik a rozvoj volného času

Pro pochopení významu volného času v současnosti se budeme zabývat třemi faktory, které ovlivnily vývoj chápání volného času v 16.–20. století. Prvním faktorem je počátek pravidelné pracovní doby a v návaznosti na ni oddělení dnů a hodin pracovního volna. Druhým faktorem je nárůst pracovní doby v období industrializace, čímž se stal nedostatek volného času závažným sociálním problémem. Poslední, třetí faktor je osvícenská idea svobody jako základ moderního pojetí volného času.

Racionální rozdělení života na sféru povinnosti a volna, na sféru veřejnou a privátní přinesl kapitalismus. Zatímco starověk i středověk chápal produktivní práci jako prostředek k hmotnému zabezpečení života, pro německý pietismus 17. století se hlavní náplní života stala práce. Za těžký hřích se považovalo užívání si života a neplnění svých povinností. Volný čas každého jednotlivce měl být využit především pro rozvoj náboženství a nikoliv činnosti, která by ho pouze těšila. Tento striktní systém vzbudil v lidech reakci, a to touhu po odlišném světě – svobodném, neomezeném pravidly, soukromém a především volném. Tyto rozpory vedly k radikálnímu rozdělení veřejné a soukromé sféry v myšlení lidí. Došlo k rozdělení determinovaného času – pracovní dobou a volně disponovaného času – volného času. Toto rozdělení společnosti se prolíná v pedagogice volného času, která se projevuje zdůrazňováním smysluplného trávení volného času (Kaplánek, 2017, s. 44–48).

Na vznik a rozvoj volného času působily následující faktory: osvobození dětí od práce, prodloužení let školní docházky a umožnění dalšího vzdělávání, zkracování pracovní doby u dospělých, prodlužování délky života. Ve vývoji volného času pro člověka přinesly tyto faktory zásadní změny. Průměrná délka života se zvýšila o více než polovinu. Počet hodin práce se snížil a podíl volného času naopak vzrostl. Volný čas svým rozsahem dnes zaujímá po reformě zkrácení pracovní doby ve struktuře lidského života první místo. Druhé místo si zachovávají základní lidské potřeby, zatímco sféra práce se s velkým odstupem dostává až na místo poslední (Hofbauer, 2004, s. 25–29).

V souvislosti s pevnou pracovní dobou a s tím, že se lidé stále více přesouvali za prací do měst, vznikl problém, kam s dětmi po skončení výuky. Problematika trávení volného času se stala aktuálnější a začala se proto objevovat různá zařízení, která se zabývala otázkou

trávení volného času. Jednou z organizací, která podporovala žádoucí trávení volného času, byla YMCA (Křesťanské sdružení mladých lidí). Prvním předsedou této mezinárodní organizace byl filozof František Drtina. Jejím posláním bylo pořádat a propagovat nejrůznější sporty, jako jsou basketbal, házená, atletika a další. Nedílnou součástí bylo pořádání pobytů v přírodě nebo letních táborů. I z tohoto důvodu vznikla v českých zemích v roce 1862 organizace SOKOL. Jejím zakladatelem byl v roce 1862 Miroslav Tyrš. Jednalo se o první český gymnastický spolek, jehož náplní bylo rozvíjet tělesnou zdatnost u dětí a mladistvých. Odkazem tohoto hnutí jsou dnes sokolovny vybudované po celé České republice (Janiš, 2009, s. 9–12). Pozornost si zaslouží Junák – česká skautská organizace, která je součástí světového hnutí a členem Světové organizace skautského hnutí a Světové asociace skautek. Zaměřuje se na výchovu v přírodě, táboření, vzdělávání z oblasti lidského vědění. V Čechách skautskou organizaci založil roku 1912 Antonín Benjamín Svojsík. (Šantora, 2012, s. 17–33). V současné době funguje 2 113 skautských oddílů, které každoročně uspořádají například téměř 1 000 táborů pro více než 25 000 dětí (Skaut, 2018). Kompaktní pohled na vznik a formální zařízení pro děti a mládež podává Přadka (1999, s. 67–74). Jednotné organizace po roce 1945 zabezpečující trávení volného času tvořily:

- domy pionýrů a mládeže,
- svaz klubů mládeže,
- školní družiny a kluby,
- školy s celodenním výchovným systémem,
- lidové školy umění,
- domy mládeže a internáty.

1.3 Teoretické aspekty volného času a jeho funkce

Vznik a rozvoj volného času dětí a mládeže jako kolektivního jevu vytvořily pedagogickou základnu a jednou z hlavních podmínek pro rozvoj veřejné a společensky organizované výchovy mimo vyučování. Na volný čas můžeme nahlížet z pohledu politika, psychologa, pedagoga, lékaře a mnoha dalších profesí. Při pojednávání o jednotlivých teoretických aspektech volného času může dojít k překrývání, jelikož jednotlivé aspekty se ve skutečnosti vzájemně prolínají a uplatňují se komplexně.

1.3.1 Teoretické aspekty volného času

Z hlediska našeho záměru se chceme v další podkapitole pokusit o bližší teoretickou analýzu problematiky volného času. Nevyhneme se jistému překrývání, protože jednotlivé aspekty se ve skutečnosti vzájemně prolínají a uplatňujeme je často v komplexním jevu. Teoretickými aspekty se zabývají autoři jako například Pávková a Bláha. Níže si objasníme jednotlivé jevy.

Ekonomické aspekty

Z ekonomického hlediska je důležité, kolik prostředků chce společnost investovat a kolik investuje do zařízení pro volný čas, zda se náklady vrátí a jakým způsobem. Z volného času se stalo odvětví, které je využíváno jak pro výchovu a vzdělávací činnost, tak komerční zhodnocení (Pávková a kol., 2008, s. 15).

Ekonomické hledisko, ovlivňující trávení volného času dětí a mládeže, záleží na ekonomické situaci v rodině, eventuálně na rodinných prioritách. Jestliže je rodina ekonomicky slabá, existují zařízení, které jsou z části financovány státem a poskytují zájmové kroužky za symbolické částky.

Sociologické a sociálně psychologické

Z hlediska sociologického a sociálně psychologického je zapotřebí sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů. Je nepochybné, že způsob vytváření volného času u dětí a mládeže je ovlivněn sociálním prostředím. Jeden z nejsilnějších vlivů na dítě má rodina. Rodiče slouží svým dětem jako celoživotní vzor, buď negativní, nebo pozitivní. Rodiny, které neplní svou funkci, se velmi často vyznačují nezájmem o to, jak děti tráví svůj volný čas (Pávková a kol., 2008, s. 15).

Trávení volného času dětí a mládeže po splnění jejich povinností by mělo být svobodné. Děti by se měly samy rozhodnout, jak chtějí svůj volný čas trávit, a jejich účast v zájmových kroužcích by měla být dobrovolná. Školy a další zařízení jsou částečně schopny kompenzovat absenci rodiny v této oblasti, nicméně žádné zařízení nemůže nahradit tuto funkci plnohodnotně.

Zdravotně hygienické hledisko

Tento aspekt sleduje, jak lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Zdravotní pracovníky zajímá uspořádání dne, respektování křivky výkonnosti jedince, hygiena prostředí i hygiena duševního zdraví. Správné využívání volného času u dětí a mládeže se

projevuje na zdravotním stavu člověka. Pohybové a sportovní činnosti ve volném čase kompenzují dlouhé sezení při vyučování a pro zdravější životní styl jsou nezbytné (Pávková, 2008, s. 16–18).

Posláním tohoto pohledu je zdravý tělesný pohyb, který patří ke zdravému životnímu stylu a duševní hygieně. Věnuje se respektování zdravého fyzického stavu, psychického a sociálního vývoje během volnočasových aktivit, které působí na děti a mládež. Dospělí a rodiče jsou v dnešní době stále více ve volném čase motivováni k činnostem, které mají přispět k jejich lepšímu zdraví, kondici a psychickému stavu. Je mnoho kampaní, které poukazují na sportovní a pohybové aktivity a také existují preventivní programy spolufinancované pojišťovnami jak pro děti, tak dospělé.

Aspekty pedagogické a psychologické

Pro vývoj dětí a mládeže je důležité, aby měly dostatek možností a podmínek pro vykonávání volnočasových aktivit, které je budou mnohostranně rozvíjet. Volný čas je prostor pro utváření osobnostních rysů a vlastností osobnosti, rozvoj přirozeného vývoje osobnosti dítěte a mladého člověka. Ze sociálně psychologického a sociologického hlediska úsilí pedagogů volného času nemá sledovat pedagogické cíle, neboť prožívání volného času u dětí a mládeže má přispívat k životní spokojenosti, radosti a štěstí (Bláha, 1978, s. 324).

Volný čas dětí a mládeže má z pedagogického hlediska naplňovat volný čas smysluplnými a výchovně vzdělávacími aktivitami, a dále seznamovat s množstvím zájmových aktivit, poskytnout informace o různých oborech zájmových oblastí a uspokojit seberealizaci v aktivitách (Pávková, 2008, s. 31).

Volný čas jako říše svobody, nikoliv říše nutnosti, je prostor pro činnosti svobodné dobrovolnosti. Jedinec se může věnovat různým činnostem relativně bez vnějšího tlaku. Tím pádem volný čas vytváří příznivé podmínky pro formování a rozvoj osobnosti jedince. Z tohoto důvodu je volný čas i v zorném poli pedagogického zájmu. Každý pracovník věnující se pedagogice volného času by měl znát věkové i individuální zvláštnosti jedinců, se kterými pracuje. Pracovník by měl předkládat aktivity, které jsou žádoucí z hlediska vývoje, ale i uspokojování potřeb, motivovat a poskytnout zpětnou vazbu (Janiš, 2009, s. 13).

1.3.2 Funkce volného času

Volný čas patří mezi základní psychologické potřeby každého člověka a měl by umožňovat seberealizaci a sebevyjádření každého jedince. Tím, jak tráví svůj volný čas, vyjadřuje každý jedinec sám sebe.

Funkce volného času se obvykle popisují ve dvou rovinách – první rovinou jsou společenské funkce, a druhá rovina se zabývá tím, jaký má význam volný čas pro člověka. Rozdíly mezi různými autory spočívají v jejich profilaci, tedy zda je v centru zájmu vztah volného času a životní styl, nebo vztah společnosti a volného času, či volný čas jako prostor člověka pro svobodnou volbu činností. Uvedeme si některé členění funkcí volného času dle autorů, kteří funkce pojmenovali při tvorbě teoretických základů pro definování volného času (Knotová, 2011, s. 32).

Roger Sue, francouzský sociolog volného času vymezil čtyři funkce:

- psychosociologická (uvolnění, zábava, rozvoj),
- sociální (socializace včetně rodiny a sdružování, symbolická příslušnost k některé sociální skupině),
- terapeutická (zahrnuje hledisko zdravotní, smyslový rozvoj, prevenci chorob, zdravý životní styl),
- ekonomická (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti, výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času) (Hofbauer, 2004, s. 14).

Funkce volného času komplexně vymezil německý pedagog volného času Opaschowski (in Knotová, 2011, s. 32–34), který za výchozí považuje funkce:

- *rekreační* (odpočinek, čas pro zotavení, relaxaci),
- *kompenzační* (rozptýlení a zábava, odstraňování zklamání a frustrace),
- *enkulturační a edukační* (kulturní aktivity, příležitost k celoživotnímu vzdělávání),
- *kontemplační* (duchovní dimenze, hledání smyslu života),
- *komunikační* (podpora sociálních kontaktů, podpora partnerství),
- *participační* (občanské a spolkové aktivity, účast na vývoji společnosti),
- *konzumní* (spotřeba materiálních statků) (Knotová, 2011, s. 33).

Opaschowski se domnívá, že výše uvedené funkce tvoří vzájemně propojený celek, v němž převážně individuálními funkcemi jsou rekreace, kompenzace, edukace a kontemplace. Zatímco enkulturace a komunikace mají význam společenský (Knotová, 2011, s. 33).

Z odborné literatury vyplývá, že mezi hlavní funkce volného času můžeme zahrnout odpočinek, zábavu a rozvoj osobnosti. Odpočinek jedince je důležitý pro regeneraci pracovních sil, což může mít formu pasivní nebo aktivní činnosti. Do pasivních aktivit dětí patří hry na PC, konzolích nebo „brouzdání na internetu“. Z výsledků výzkumu Zdeňka Hamříka vyplývá, že více než 55 % dívek a 60 % chlapců tráví v pracovním týdnu před obrazovkou televize či počítače více než 2 hodiny denně (Hamřík, 2012, s. 28). Chlapci více tráví čas u PC her a na konzolích, kdežto dívky více „chatují“ a „brouzdají po internetu“. Pasivní aktivita u dětí převažuje, a proto by měly mít kvalitní nabídku pohybových aktivit, aby se neprohluboval sedavý způsob chování ve volném čase. Aktivním trávením volného času u dětí jsou například kolektivní nebo individuální sporty, a nejen pohybové aktivity, ale i další zájmové kroužky, skauting, umělecké kroužky, technické apod.

1.4 Důležitost smysluplného trávení volného času

Velmi důležitou oblastí pro děti a mládež je volný čas a otázkou je, jak s tímto volným časem naloží a jestli ho využijí pozitivně. Volný čas hraje významnou roli, což vyplývá z výše uvedených poznatků a odborné literatury.

Během volného času u dětí a mládeže se utváří jejich hodnotový systém a utváří se jejich osobnost. Jestliže děti a mladá generace nebudou mít kvalitní nabídku volnočasových aktivit, v mnoha případech spadnou do negativních společenských jevů. Volný čas lze vyplnit nejrůznějšími zájmovými kroužky v rámci zařízení pro výchovu ve volném čase, kterou vedou pedagogové volného času. Tyto zájmové aktivity mohou být zaměřeny i preventivně proti rizikovému chování mládeže a dětí, jako jsou šikana a násilí, záškoláctví, požívání drog a omamných látek, kriminality a delikvence, vandalismu, patologickému hráčství – návyku na hráčství PC her a konzolí. Smysluplné trávení volného času se dotýká i témat jako je boj proti dětské obezitě. Fyzické a sportovní aktivity v nabídce zájmových kroužků podporují zdravý pohyb u dětí a mládeže a učí, jak žít zdravě a aktivně. Děti poznávají, jak zařadit do svého volného času pohyb a jak ho brát jako součást zdravého životního stylu. Volnočasové programy se zaměřují na zvyšování psychické i fyzické zdatnosti dětí a mládeže. Podporují tak zdravý hodnotový žebříček v životě. Sportovní, ekologické, estetické, taneční, technické a jiné zájmové kroužky rozvíjejí u dětí morální sílu, psychickou odolnost a sociabilitu.

Aktivity volného času se odehrávají mimo vyučování a je vhodné, aby část z nich probíhala organizovaně pod dozorem dospělé osoby zaměřující se na volnočasové aktivity dětí (už vzpomínaný pedagog volného času), což předpokládá, že by volný čas strávený pod dozorem

pedagoga volného času měl být kvalitní a smysluplný. Pedagogické ovlivňování a vedení dětí a mládeže má význam, jelikož jedinec, čím je mladší, tím má méně zkušeností, aby mohl rozhodnout o náplni volného času. A čím je starší, tím spíše jedinci hrozí výběr sociálně patologických aktivit (Kaplánek, 2010, s. 12–15). Především mládež ve věku 13–15 let tráví volný čas venku s partou. Trávení volného času mládeže s partou je prostor ke vzniku neorganizované delikventní mládeže, páchající trestnou činností nezletilých (MŠMT, 2002, s. 4–10). Typickým znakem mládeže je skupinovitost, to značí, že se dopouštějí delikventního chování obvykle ve skupinách, a to především chlapci. Dívky se častěji dopouštějí delikventního jednání individuálně (Kuchta, Válková, 2005, s. 54). V partě se cítí být silnější, podporování a hecování k činnostem vandalismu, sprejerství, výtržnictví nebo šikaně nečlena. Party jsou i častým místem prvního kontaktu s drogou a začátku narkomanské kariéry. Mládež se uchyluje nejčastěji k užívání marihuany. Výzkumy prokazují, že životní styl založený na trávení volného času v partách, návštěvách hospod, restaurací, diskoték a v nicnedělání podporuje vznik sociálně patologických jevů a asociálního chování. Asociální chování můžeme charakterizovat jako nespolečenské, nerespektující mravní normy, porušující práva ostatních. Projevy tohoto chování jsou krádeže, záškoláctví, agresivní chování (MŠMT – Prevence rizikového chování, 2013, s. 3–7). Tato chování jsou závislá na volbě a realizaci volného času u dětí a mládeže. Odstranit tyto nepříznivé společenské vlivy lze pedagogikou volného času a prací s dětmi a mládeží v jejich volném čase. Programy a zájmové aktivity je mohou naučit, jak kvalitně trávit svůj volný čas a naučit děti a mládež smysluplnosti volného času.

Volnočasové aktivity by měly být dobře strukturované, definované a organizované, jsou podstatné při utváření pozitivní hodnotové orientace dětí a mládeže, při ovlivňování jejich zájmové struktury, při zvyšování samostatnosti a odolnosti vůči nepříznivým vlivům a další pozitivní výchovné aspekty. Velmi potřebnou zájmovou aktivitou je sport a tělovýchova. Během pohybových aktivit jedinec prochází širokou škálou prožitků a plní funkci socializace jedince. Naplňuje potřebu sounáležitosti, potřebu patřit do nějaké skupiny. Zajišťuje socializaci ve skupině vrstevníků, týmovou spolupráci, osvojení si rolí ve skupině, učí kooperaci a kohezi ve skupině. Je modelem k hledání identity mladého jedince a zkoumání sebe sama. Zájmové vzdělávání obsahuje zábavu, harmonizaci s přírodou, ekologické cítění, estetické prožitky. Nastavuje mechanismy směrem k emočním funkcím jako je zvládání emocí – prevence afektů, navození emocí – sebevyjádření, euforizace, radost, a ventilace emocí – zejména u sportů projev výhry/prohry (MŠMT, 2002, s. 40–45).

1.5 Faktory ovlivňující výběr volnočasových aktivit

Jedním z podstatných faktorů ovlivňujících výběr volnočasových aktivit je samotný jedinec a jeho aktuální stav. Záleží na osobnosti dítěte, jeho biologickém a psychickém vývoji, sociální dimenzi a vzdělávací a výchovné dimenzi. Záměrně na výběr zájmových aktivit jedince působí jeho sociální prostředí, což je rodina, škola, prostory a volnočasové instituce, město/obec, média. Pro výběr volnočasových aktivit hraje důležitou roli postoj jedince. Tyto postoje dětí a mládeže mohou být pozitivní – chtějí ho zhodnocovat a jsou motivováni k tomu, aby si našly zájmový kroužek a vyplnily tak smysluplně svůj volný čas. V opačném případě nezhodnocují svůj volný čas neboť:

- nemají podmínky,
- nechtějí,
- nedovedou (Hofbauer, 2004, s. 48).

Zmiňované faktory jako osobnostní složky jedince, jeho vývoj a prostředí, které ho obklopuje, spolu navzájem souvisejí a ovlivňují způsoby a formy trávení volného času. Těmto faktorům se budeme věnovat níže podrobněji.

Na trávení volného času dětí a mládeže mají vliv vnitřní faktory neboli subjektivní, ty představují motivy, které jsou dány osobností jedince, jeho individualitou. Jde o intelektovou úroveň, pohlaví, zdravotní stav a samozřejmě také věk (Kraus, 2006, s. 20).

Pohlaví, gender – z hlediska sociální psychologie je závažnou dimenzí osobnosti to, že jsme mužem či ženou. Některé děti dávají najevo touhu po změně pohlavní role před nástupem puberty. Tyto děti to mají složité a záleží na jednotlivých rodinách, jak dětem přechod umožní. Porucha identity u dospívajících je oblast, kterou se zabývají dětská pediatrie a dětská psychologové. Pohlavní identita, tedy prožívání sebe sama jako muže nebo ženy, je jednou ze základních charakteristik člověka. Ovlivňuje naprosto zásadně sebepojetí jedince i jeho sociální vztahy. Při poruchách této identity dochází i k narušení osobnostního i sociálního vývoje dětí a dospívajících (Weiss, Fifková, 2010, s. 176). Tento fakt pozůstává z celé řady problémů a promítá se i do školy, volného času a zaměstnání. Současná sociální psychologie konstatuje, že rozdíly mezi dívkami a chlapci v pozitivní pozornosti jsou odlišné. U dívek je pozornost zaměřena na sociální ctnosti (píle, upravenost, pěkné vyjadřování), kdežto u chlapců jsou v popředí výkonově orientované aktivity (Helus, 2007, s. 51–55). Domníváme se, že převážně dívky si tedy více vybírají zájmové aktivity spojené s krásou, estetikou,

tancem, literaturou a uměním. U chlapců pozorujeme výběr aktivit zaměřujících se na vědecké problémy, dobrodružství, sportovní a kolektivní sporty, kde navzájem soupeří.

Věk – je významným činitelem při výběru zájmové aktivity. Volnočasové aktivity jsou strukturovány pro různé věkové skupiny a mají své odlišnosti a zaměření. Výběr volnočasové aktivity je podmíněn úrovní sociálního, mentálního i fyzického zrání dítěte. Dítě předškolního věku bude mít jiné zájmy a motivace k trávení volného času než pubescent. Dítě předškolního věku se učí socializaci a nepotřebuje náročné aktivity jako dítě na druhém stupni základní školy, které zná své zájmy a ví, jakým aktivitám se chce věnovat. S přibývajícím věkem se zájmy protřídí, něco se vyzkouší, něco se zalíbí a přetrvává do dospělosti.

Typ osobnosti – autorka Švigová uvádí typologii pěti modelů na základě lidských schopností, které se projevují především při využívání volného času:

- *Typ sociálně orientovaný* – za všech okolností pomáhá druhým lidem, vyhledává aktivity, při nichž může být užitečný pro druhé a může pomáhat všeobecně.
- *Typ esteticky orientovaný* – jedinec uplatňující se v umělecké činnosti jako je hudba, tanec, verbální i neverbální projev. Je kreativní a chce tvořit podle své fantazie. Hledá nové cesty a způsoby, realizuje se v nich.
- *Typ teoreticky orientovaný* – má zálibu v objevování a vědecké činnosti. Vzdělávání je jeho celoživotní směr, baví ho poznávat svět a odpovídat na otázky, jež ho zajímají.
- *Typ konzumní orientace* – zabývající se módními trendy a aktuálními názory společnosti neboli tržní typ, má touhu znát a mít moderní trendy. Tento typ jde s aktuální dobou a reaguje na tendence společnosti.
- *Typ sportovní orientace* – zabývá se sportem, který ho naplňuje. Sportovní aktivita může mít individuální nebo skupinový charakter. Spadají sem sportovní kluby, aktivní podílení se na něm, ale i podílení se jako fanoušek (Švigová in Čihovský, 2006, s. 33).

Motiv – vymezujeme jako příčiny či důvody lidského chování. Jsou to funkční složky osobnosti, které vymezují směr a intenzitu jejího chování. Lidské motivy jsou složitě provázané a navzájem se kombinují a propojují. Například jedeme na dovolenou, abychom si odpočinuli, udělali radost dětem, zaspotovali si, objevovali novou kulturu. Motivы zahrnují nejen pohnutku, ale i kognitivní zpracování situace, v níž je chování realizováno, hovoříme potom o motivaci jako složitějším procesu. Podstatou procesu motivace je zaměření se na aktivity

vyjadřované termíny jako pudy, potřeby, zájmy, ideály atd. Motivem krádeže u mladého člověka nemusí být zisk, ale obdiv party a vrstevníků (Šimíčková, Čížková, 2012, s. 77–79).

Rodina – ve volném čase dětí a mládeže hraje velkou roli rodina. Je to nejpřirozenější skupina ve společnosti, zejména jako časově první výchovné prostředí dítěte. Činnosti, které si dítě vybírá, jsou dány v nemalé míře nejen množstvím volného času, osobnostními předpoklady dítěte, nýbrž i tím, jaké hodnoty rodina uznává jako důležité. Otázkou jsou i finanční možnosti rodiny, na jakou aktivitu mají prostředky. Záleží na tom, jaké mají rodiče představy, jak by mělo trávit volný čas jejich dítě. Často do této sféry prosakují ambice a nenaplněné sny rodičů a jejich ctižádost. Existují dvě roviny trávení volného času z hlediska rodiny. Jedna je trávení volného času rodiče společně s dětmi, a druhou oblastí je ovlivňování zájmů dítěte – formy jejich realizace (Hájek a kol., 2004, s. 30).

Hofbauer upozorňuje na důležitou roli rodinného prostředí v rozvoji volného času dětí a mládeže. Významná úloha vede k rozvíjení individuality dítěte, podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími, bere v úvahu jejich volnočasové potřeby i zájmy a otvírá se kladným vnějším vlivům. Podle Hofbauera životní styl rodiny je jako přirozený regulátor a stimulátor, který umožňuje pozitivní vlivy využívat a nežádoucí eliminovat nebo se jim zcela vyhnout (Hofbauer, 2004, s. 64).

Podle Kunáka rodina spadá do programu primární prevence proti sociálně patologickým jevům. Rodiče mohou vhodně s dětmi trávit volný čas, pomáhat dětem získat důležité sociální kompetence a pomáhat vytvářet síť sociálních vztahů. Ideální preventivní přístup rodičů by se dal charakterizovat pojmem „náročná láska“, což znamená, že rodiče jsou srdeční, pomáhají dětem, uspokojují emoční potřeby dětí, vymezují hranice, kladou požadavky a jednají cílevědomě (Kunák, 2007, s. 37).

Vrstevníci – u dětí a mládeže je častým a oblíbeným způsobem realizace volného času sdružování se. Přijít do vrstevnické skupiny a účastnit se aktivity společně je dobrovolná volba dítěte nebo mladého člověka. Pro mnoho dětí a mladých lidí je sdružování se s vrstevníky jedinou formou dobrovolného neformálního sdružování. Skupiny jsou zpravidla vytvářeny dětmi nebo mladými lidmi stejného věku nebo alespoň blízkého. Vztahy ve skupině učí děti a mládež utváření mezilidských vztahů a příslušnost ve skupině poskytuje zázemí a ochranu.

Vrstevnícké skupiny pomáhají překonávat sociální izolaci a napomáhají osvojování pozitivních hodnot. Hodnoty vrstevníckých skupin se mohou lišit a působit opačným směrem k antisociálnímu a delikventnímu chování, jako jsou gangy a bandy (Hofbauer, 2004, s. 98–99).

Vrstevnícké skupiny mají velký vliv na jedince ve výběru volnočasových aktivit. Uznávají hodnoty, postoje a názory, podle kterých si určují aktivity. Mohou to být skupiny více orientované na sport a výkonnostní aktivity. Tyto skupiny se pravděpodobně budou věnovat kolektivnímu sportu jako je fotbal, volejbal a jiné. Skupina navzájem komunikuje a vytváří si krátkodobé cíle, mohou mít různou délku soudržnosti, avšak vytváří zážitky a trvalé vzpomínky, které přetrvávají.

Školství – v mnoha případech prokazují výzkumy, které sledovaly otázku vyčerpání žáků základních i středních škol, že v době, kdy chodili do základní školy, měli někteří respondenti málo volného času. Děti a mládež označily ve výzkumu za nejčastější příčiny školní povinnosti a délku vyučování. Školství jako jeden z garantů výchovy i mimo vyučování hraje významnou roli, a to zejména jako resort spravující zařízení pro výchovu mimo vyučování (Jíra, 1997, s. 45). Stát tak spravuje a vytváří možnosti, kde a jak mohou děti a mládež trávit svůj volný čas. Zabezpečuje jeho kvalitní dopad na děti a mládež, aby si našly aktivity, které je zajímají. Atraktivní a široká nabídka volnočasových aktivit mimo vyučování je podstatným rysem, který ovlivňuje výběr dětí a mládeže. V současné době je výchova mimo vyučování poskytována školskými výchovnými zařízeními (Pávková, 2002, s. 111–142).

Jedním z faktorů ovlivňujících výběr volnočasových aktivit je dostupnost. Na toto téma apeluje Bílá kniha, ve které je zdůrazněna priorita k zajištění zařízení pro volný čas, aby byla dostupná ať z důvodů dopravních, či sociálních. Doporučuje rozšíření nabídky zvláště aktivit volně přístupných, zejména v osvědčeném systému středisek volného času a zlepšení jejich finanční dostupnosti. Tato zařízení podle Bílé knihy mají v budoucnu sehrát významnou koordináční a metodickou roli a být k tomu účelu personálně i materiálně vybavena (Bílá kniha, 2001, s. 54–55).

2 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

Pedagogiku volného času řadíme do pedagogických disciplín. Zabývá se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času nejen u dětí a mládeže. Pracuje s rozvojem osobnosti člověka v období dětství, dospívání, dospělosti i stáří ve volném čase. V současné době hovoříme nejen o pedagogice volného času, ale i o vědě o volném čase. Zkoumá se jeho vznik, historické proměny a souvislosti se společností (Pávková, 2014, s 10).

Pedagogika volného času se zabývá také institucemi a organizacemi, které aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky. Pedagogické zhodnocování volného času se vytváří jako specifická součást výchovy a vzdělávání a pedagogika volného času poskytuje východiska pro poznání jeho jednotlivých součástí:

- prostředí a zařízení, ve kterém se aktivity konají,
- účastníků jako zájemců o volnočasové aktivity,
- rysů a tendencí výchovného zhodnocování, obsahu a metod činnosti,
- jaká je současnost a jaký je výhled v současných společenských podmínkách.

Úvahy se tedy týkají působení těchto činitelů jednotlivě i v jejich souhrnu. Pedagogika volného času odkrývá nové možnosti, hledá alternativní řešení a možnosti v jejím obsahu a aplikuje tyto poznatky do pedagogické praxe (Hájek a kol., 2008, s. 12–14).

Obsah výchovy ve volném čase často členíme do tří oblastí. První oblast se týká rozvoje osobnosti a vztahů, osvojování potřebných návyků a dochází k uspokojování potřeb. Do druhé oblasti spadá kulturní rozvoj dítěte a mládeže a vytvoření prostoru k naplňování jejich přání a tužeb. Praktická činnost spadá do třetí oblasti. U dětí a mládeže se má podporovat zapojování do společenských činností veřejného života a ochrany životního prostředí a také rozumné trávení volného času (Kaplánek a kol., 2017, s. 86–87).

Kratochvílová hlavní smysl výchovy ve volném čase vidí ve vytváření vhodných podmínek pro organizování zájmové činnosti. Jako vhodné aktivity pro volný čas uvádí takové činnosti, které rozvíjejí osobnost dítěte. Významným cílem je regenerace psychických i fyzických sil, aby jedinec opět mohl plnit své povinnosti. Pedagogika využívá všeobecnou didaktiku v edukaci volného času dětí a mládeže (Haláková, Kubiátko, 2007, s. 16–17).

2.1 Pedagog volného času

Současná struktura profese pedagoga volného času je vymezena dle § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Pedagogičtí pracovníci vykonávají přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou, pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného. Pedagog volného času provádí přímou pedagogickou činnost ve škole, nebo je zaměstnancem státu nebo je též zaměstnancem v zařízeních sociálních služeb (MŠMT, 2018).

Mezi způsoby profesní přípravy pedagogů volného času podle Hájka (2008, s. 135) zařazujeme odbornou kvalifikaci, kterou lze získat těmito způsoby:

- vysokoškolským studiem uvedených oborů podle zákona o pedagogických pracovnících, což zmiňujeme výše, nebo studiem sociální pedagogiky,
- vysokoškolským studiem učitelství,
- studiem na vyšší odborné škole se zaměřením na uvedené obory,
- studiem na střední škole ukončeným maturitou se zaměřením na uvedené obory (střední pedagogické školy),
- studiem na střední škole ukončeným maturitou a vyšší odborné škole nebo vysoké škole nepedagogického zaměření doplněné programem celoživotního vzdělávání se zaměřením na uvedené obory.

V současné době existuje v oblasti profesní přípravy pedagogů volného času velká rozmanitost. Hlavní snahou je přípravu pedagogů zkvalitnit, zvyšovat jejich kvalifikaci a postupně by měli mít úplné vysokoškolské vzdělání v oboru. Při přípravě pedagogů volného času hraje roli získání a plné využití specializace v oblastech zájmových činností pro děti a mládež (Pávková, 2014, s. 113).

Specifika práce pedagoga volného času:

- Obsah výchovy není závazně stanoven, je dán jen rámeček nebo doporučení. Pedagog volného času má tak prostor stanovit si obsah sám s ohledem na základní pedagogicko-psychologické požadavky. Přednostně musí brát v úvahu i přání a potřeby dětí a mládeže, na které působí.
- Hodnocení výsledků je individuální s důrazem na pozitivní motivaci k činnosti, hodnocení pokroků a snahy. Klasifikace není u volnočasových aktivit běžná.

- Pedagog volného času jako autorita je formálního i neformálního charakteru. Pedagog má různé role v závislosti na výkonu práce. Například odlišný podíl autority bude mít vychovatel v domově mládeže a jiný zas pedagog volného času, který vede zájmové činnosti.
- Pedagog volného času zastupuje pestré role učitele, instruktora, rádce, přítele nebo kamaráda, náhradního rodiče.
- V práci pedagoga volného času převažují práce s malými skupinami dětí a mládeže nebo individuální práce. V práci využívá aktivizující metody a formy motivace do činností. Výchovné procesy probíhají v rozmanitém prostředí v tělocvičnách, v přírodě, ve speciálně upravených místnostech, což vyvíjí na pedagogické pracovníky tlak na dovednosti a schopnosti (Hájek a kol., 2008, s. 130–132).

Stanovení požadavků na osobnost pedagoga volného času je velmi složité a obtížné. Pedagogové pracují s různými věkovými kategoriemi i s různými cílovými skupinami, v různých oblastech výchovy a v pestrém prostředí. Proto je otázkou, jestli lze vymezit znaky osobnosti úspěšného pedagoga, jestli se člověk dobrým pedagogem rodí nebo se jím postupně stává. Otázky k zamyšlení jsou jasné, ale odpovědi jsou nejednoznačné. Do žádoucích znaků osobnosti pedagoga podle Pávkové (2014) řadíme tři skupiny.

První jsou obecné charakteristiky osobnosti – fyzická zdatnost, dobrý zdravotní stav, přiměřený zevnějšek, celá rozsáhlá oblast psychiky, dobrá úroveň poznávacích procesů, motivace pro povolání, dobrá úroveň pozornosti, citlivost, citová vyrovnanost, žádoucí temperament, schopnosti, kladné charakterové vlastnosti, ale také odborné vědomosti. Pedagog by měl mít rozvinuté zájmy, postoje a kladné sociální vztahy.

Vyjmenujeme si, jak by měl pedagog volného času působit na okolí, co by jeho charakteristika osobnosti měla splňovat:

- fyzická zdatnost pro výkon svého zaměření, např. trenér sportovního oddělení by měl jít příkladem dětem a mladým lidem,
- příjemný vzhled a úprava zevnějšku, děti si těchto znaků všímají a extrémní bývají vnímány negativně,
- pochopení pro věkové zvláštnosti, umět pracovat i s nestejnorodou skupinou,
- zvládání dovedností a technik účinného jednání, jako je manipulace v pozitivním slova smyslu a asertivní chování,

- psychická odolnost, schopnost zvládat náročné životní situace, znalost duševního zdraví a psychohygieny,
- odborné znalosti, vědomosti, sebevzdělávání se o oblastech svého zaměření, orientace v trendech a oblastech, které mladou generaci zajímají (Hájek a kol., 2008, s. 133–134).

Do **druhé** skupiny patří nezbytné osobnostní rysy pro výkon každé pedagogické profese. Dobrý pedagog by měl být rád mezi lidmi, mezi dětmi, umět mluvit i naslouchat, být empatický a zvládat nároky, které život přináší, měl by se umět radovat ze života. Měl by mít schopnost komunikativnosti, dobrého vyjadřování verbálním i neverbální způsobem. Práce s hlasem a intonací hlasu je pro pedagoga velmi důležitým nástrojem, aby udržel pozornost dětí a mládeže. Mezi efektivní způsoby komunikace zařazuje pedagog asertivní jednání, které se vyznačuje upřímností, slušností a respektováním práv dětí i dospělých. Pedagog volného času je v pozici, kdy řídí skupinu dětí nebo mladistvých, stanovuje si výchovné cíle a k jejich dosažení musí být dominantní. Osobnost bez výrazné dominance pravděpodobně jako pedagog nebude úspěšná. Pasivní pedagog, který si nedokáže prosadit své požadavky, nemá patřičnou autoritu u dětí. Nejvíce se preferuje demokratický přístup ve výchově (Pávková, 2014, s. 103–104).

Třetí skupina znaků popisuje specifické požadavky na osobnostní rysy pedagogů volného času.:

- schopnost přizpůsobit se proměnlivému prostředí a řešit nečekané situace,
- aktivita, průbojnost, schopnost prosazování svých názorů a požadavků, iniciativa,
- tvořivost a nápaditost, zabývání se trendy a aktuálními volnočasovými aktivitami pro děti a mládež,
- hravost, radost ze hry, umění pracovat formou hry a potěšení,
- smysl pro humor je jedna z pozitivně hodnocených vlastností pedagoga u dětí a mládeže, navozovat pohodu a harmonickou atmosféru v kolektivu (Hájek a kol., 2008, s. 133–134).

Nároky kladené na pedagoga volného času jsou vysoké. Víme, že neexistuje ideální pedagog, který by měl všechny uvedené vlastnosti a požadavky. Každý má své silné nebo slabé stránky, důležité je si je uvědomovat a dojít k sebepoznání. Na silných stránkách své osobnosti stavět a na slabých stránkách zapracovat a snažit se odstraňovat nedostatky. Výchovné působení závisí především na pedagogovi, jak upoutá děti a mládež, jestli dokáže zaujmout.

V zájmovém vzdělávání to má pedagog volného času složitější v tom, že děti chodí do zájmového kroužku dobrovolně – jestliže se nebude dítěti nebo mladému člověku líbit vedení a řízení pedagoga, jeho styl – nemusí kroužek navštěvovat. Pokud pedagogovi ze zájmového kroužku odcházejí děti a ruší přihlášky, je očividné, že jeho vedení děti nepřijímají. Pedagog volného času má i tak zpětnou reflexi od účastníků zájmových aktivit, jestli se jim činnost líbí a jsou spokojeni, budou pokračovat další školní rok.

2.2 Výchova ve volném čase

Termín výchova mimo vyučování podle Bendla je blízký pojmu výchova ve volném čase, nejsou to však synonyma. Výchova mimo vyučování se vztahuje k jedincům, kteří navštěvují školu, jsou vyučováni. Jedná se o žáky základních a středních škol. Nezahrnuje pouze volné aktivity, ale i určité povinnosti. Do této oblasti žákům spadají i školní povinnosti, zachovávání sebeobslužných návyků apod. To jsou důležité součásti režimu dne ve školní družině, dětském domově nebo domově mládeže. Pojem výchova mimo vyučování nespadá do volného času. Mimoškolní výchova se objevuje spíše ve starší literatuře a zahrnuje aktivity jako výlety, besídky, sportovní soutěže. Jsou to aktivity mimo rámec školního vyučování. Naopak se stále častěji v odborné literatuře s pojmy jako formální, neformální a informální výchovou (Bendl, 2015, s. 121).

Formální vzdělávání se realizuje ve vzdělávacích institucích, jejichž prostředky a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Typickou institucí je škola. **Neformální** vzdělávání nevede k ucelenému školskému vzdělání. Toto vzdělávání je realizováno mimo formální vzdělávací systém a organizují je různé instituce. **Informální** vzdělávání se chápe jako proces získávání vědomostí, osvojování dovedností a postojů z každodenních zkušeností z prostředí a kontaktů. Toto vzdělávání je neorganizované, nesystematické a institucionálně nekoordinované (Skalková, 2007, s. 67).

Výchovné působení ve volném čase poskytuje příležitost vést jedince k účelnému využití volného času, utvářet jeho hodnotový žebříček, uspokojovat jeho potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti. Výchova ve volném čase se netýká pouze dětí a mládeže, ale i dospělých a seniorů. Výchova a vzdělání nikdy nekončí a je to celoživotní proces.

Pro celou oblast výchovy ve volném čase lze na základě analýzy odborné literatury formulovat několik podstatných zásad. Tyto zásady pomáhají ve výchově volného času efektivnímu dosažení výchovných cílů a vyhodnocení kvality výchovného působení. Souhrn devíti požadavků vymezuje Pávková a kol. (2002, s. 46–48):

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času – chápeme jako citlivé vedení dětí a mládeže k rozumnému využívání volného času. Pedagog tak nabízí prostředí a pomůcky, ale i motivuje vlastní aktivitou v některé zájmové oblasti. Právo k účelnému naplňování volného času je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte.

Požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování – zdůrazňuje naplňování společných výchovných cílů – rozvoj osobnosti dítěte, potřebu spolupráce pedagogů a možnost kompenzace těchto dvou oblastí.

Požadavek dobrovolnosti – znamená, že účast dětí na činnostech je dobrovolná. Má však svá omezení a jde o relativní dobrovolnost. Pedagog vytváří podmínky a navozuje takové situace, aby děti nabízený program přijaly dobrovolně. Vychází z potřeb a přání dětí a usiluje o jejich motivaci do činností. Musí se ovšem dodržovat jistá pravidla – do školy dítě chodit musí a do zájmových aktivit může.

Požadavek aktivity – zdůrazňuje vedení dětí k aktivnímu podílení se na fázích programu. Dítě by se mělo vyjádřit k přípravě, realizaci i hodnocení programu. Rozvíjí to iniciativu, nápaditost a samostatnost u dětí a mládeže.

Požadavek seberealizace – znamená strukturu činností, při kterých jedinec může uplatnit své specifické vlohky a schopnosti a být tak prospěšným a úspěšným v některé oblasti.

Požadavek pestrosti a přitažlivosti – týká se cílů, obsahu, metod i forem práce a jejího střídání. Pedagog by měl umět vyvážit spontánní činnost s organizovanou a respektovat zájmy a potřeby dětí.

Požadavek zajímavosti a zájmovosti – zdůrazňuje význam zájmových činností. Nabízené zájmové činnosti by měly být pestré a atraktivní pro danou věkovou skupinu, měly by jít s trendy. Pedagog volného času by se měl neustále vzdělávat, aby byl blízko dětem a vytvářel vhodnou nabídku zájmových činností podle poptávky dětí a mládeže.

Požadavek citlivosti a citovosti – určuje pro pedagogy zvýšenou citlivost při vedení a motivování dětí, kdy působí nejen na rozumovou, ale také na emoční doménu. Má vytvářet především kladné emoční zážitky a prožitky.

Požadavek orientace na sociální kontakt – poukazuje na to, že by měl být každý přijímán a mít ve skupině své místo, být se svými přáteli. Instituce však nemají nadměrně omezovat čas, kdy je dítě se svou rodinou (Pávková a kol., 2002, s. 46–48).

Obsah výchovy ve volném čase je rozmanitý, podílí se na něm struktura osobnosti pedagoga, výchovné činnosti a samozřejmě druh výchovné instituce, které mají odlišné funkce. Výchova mimo vyučování má výrazně činnostní charakter, její obsah je vymezován výchovně vzdělávacími činnostmi – odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné, přípravou na vyučování. Sebeobsluha a příprava na vyučování není však součástí volného času (Hájek a kol., 2008, s. 74). **Rekreační činnosti** mají za cíl odstranění únavy a celkové odreagování, proto obsahují pohybově náročnější aktivity jako je sport – atletika, volejbal, tělovýchova, aktivity v přírodě – turistika, bojové umění, a jiné. **Odpočinkové činnosti** mají charakter klidu jako rukodělné a umělecké práce – keramika, výtvarná činnost, modelářství, hry na hudební nástroj. **Zájmové činnosti** zahrnují jak rekreační, tak odpočinkové činnosti, jsou důležitou součástí obsahu výchovy volného času. Mezi nabídku zájmových činností řadíme přírodovědné, esteticky výchovné, společenskovední, technické, tělovýchovné a sportovní.

2.3 Metody a principy pedagogiky volného času zaměřené na zájmové vzdělávání

V této kapitole budeme vycházet především z odborné literatury Michala Kapláňka a kol. (2017) který spolu s kolegy na Teologické fakultě Jihočeské univerzity vytvořil základ pro rozvoj pedagogiky volného času jako vědecké disciplíny.

Pedagogika volného času by se neměla omezovat pouze na metodiku zájmových útvarů, protože podobně jako Opaschowski chceme zaměřit úsilí pedagogů k tomu, aby pomohli mladým lidem vytvořit si životní vizi, která určí jejich hodnotový žebříček života. A to nejen v rámci volnočasových aktivit. Chceme-li zájmové vzdělávání řadit do mezinárodního kontextu tohoto oboru, zařazujeme ho do neformálního vzdělávání. V České republice zájmové vzdělávání definuje školský zákon z roku 2004 § 111, který hovoří o zájmovém vzdělávání jako takovém, které poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání spadá pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, a proto se uskutečňuje ve školských zařízeních. Jednotlivé typy zařízení, včetně jejich popisu a náplně činnosti, jsou vyjmenovány v aktuální vyhlášce č. 74/2005 Sb.,

o zájmovém vzdělávání. Tato vyhláška v § 2 pak vymezuje i formy zájmového vzdělávání, což jsou:

- a) příležitostná výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická rekreační činnost, která se zpravidla uskutečňuje mimo sídlo organizace či zařízení (jsou to sportovní turnaje, výlety, exkurze),
- b) pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost, což jsou schůzky zájmového útvaru, tréninky, vystoupení tanečních souborů atd.,
- c) táborová činnost a další činnosti spojené s pobytem mimo působení organizace,
- d) osvětová činnost spočívající například ve shromažďování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě další osoby a vedení k prevenci,
- e) individuální práce s nadanými dětmi, žáky a studenty, což může být hra na hudební nástroj, ale také vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami,
- f) otevřená nabídka spontánních aktivit (Kaplánek, 2017, s. 120–122).

Zájmové vzdělávání zůstává nejobvyklejší organizovanou formou volnočasových aktivit dětí a mládeže. Umožňuje se vzdělávat bez stresu, nervozity a obav z neúspěchu. Jeho přednostmi jsou svoboda a volnost. Výstupem tohoto zájmového neformálního vzdělávání není vysvědčení, ale spíše osvědčení, které je hnací silou a motivačním prvkem vzdělávání dospělých a jde i o složku v celoživotním učení. Principem zájmového vzdělávání je **zájem** účastníka k činnosti. Musíme si upřesnit z hlediska pedagogického, jaké zájmy rozvíjet. Můžeme aspirovat k rozvíjení trvalejších zájmů, které mohou přetrvat do dospělosti, nebo můžeme jen uspokojit potřeby, které jsou aktuální a krátkodobé. Tento zájem rozvíjíme v konkrétní zájmové činnosti. **Zájmovou činnost** chápeme jako cílevědomou aktivitu zaměřenou na rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Každá zájmová činnost by měla umožnit seberealizaci a sebevyjádření účastníků, neboť většinou kompenzuje neúspěchy v jiných činnostech, například ve škole. Dalším ze základních pojmů je **zájmový útvar**. Je to organizační článek pro skupinové uspokojování a realizování činnosti. Podmínkou úspěšného zájmového útvaru je vedoucí, který má zájem o činnost s lidmi a také má znalosti a dovednosti v dané oblasti a umí je předávat.

Pokud jde o metodiku zájmových činností, je potřeba zvažovat její odlišnosti ve způsobu výchovy na rozdíl od školního vzdělávání. Ty budou blíže popsány podle Kaplánka (2017, s. 125–132).

Důležitým principem je dobrovolnost, což přináší pozitivní motivaci do činnosti, ovšem neumožňuje klást takové nároky jako ve škole, a to pokud jde o domácí přípravu na aktivitu. Pedagog musí mít na paměti skutečné motivy, které děti do zájmového útvaru přivedly. Zájmové útvary mohou být rozděleny podle věku dětí. Vždy musíme počítat s výraznějšími rozdíly ve věku účastníků, než tomu je ve škole. Dalším rozdílem je počet účastníků oproti školní třídě, jsou typické malé skupiny, kde rychle a snáze dochází k interpersonálním vztahům. Nízký počet účastníků však může ohrozit existenci zájmového útvaru. Jedním z cílů zájmového vzdělávání je individuální rozvoj účastníků. Pedagog volného času by proto měl formulovat a realizovat cíle, jejichž naplnění posléze jednoduše ověří. Více se k metodám a plánování zájmové činnosti budeme věnovat ve čtvrté kapitole.

2.4 Nové přístupy v pedagogice volného času

Pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže vycházející z metod a principů, které jsou výše popsány, vedlo k rozvoji nových metod pedagogické práce. Nové pedagogické přístupy volného času se prolínají s pedagogikou sociální. Chceme-li nabídnout volnočasové aktivity „jiné“ mládeži, musíme najít „jiné“ formy, jak je informovat o prostorách, kde se mohou cítit svobodně a nikdo je nebude komandovat. Jedním z působení je vztah mezi pedagogem a účastníkem založený na vzájemném respektu. Formou výchovné práce založené na vztazích je animace (Pávková, 2014, s. 75–76).

Animace je definována jako výchovná metoda založená na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii. Předkládají se zajímavě strukturované pozitivní možnosti seberealizace jako je sport, akce s intenzivním rekreačním režimem, kultura aktivně provozovaná, společensky prospěšná činnost. Animace zastává otevřenost výchovné situace, dobrovolnost, možnost volby, prostor pro iniciativu účastníků. V animační skupině se přenášejí zodpovědnosti a rozhodování na člena skupiny. Animační skupinu vede vedoucí – animátor a umožňuje členům objevovat sebe sama, podílet se na zlepšování životních podmínek a aktivně realizovat společné cíle (Malach, 2007, s. 136).

S výchovným přístupem animace souvisí termín **participace**. Do češtiny ho můžeme přeložit jako podílení se na určité činnosti. Předpokládá se hledisko pedagoga nedirektivního přístupu a podporu aktivity a iniciativy všech účastníků výchovného procesu. Nedirektivní přístup se vyznačuje nasloucháním pedagoga, projevuje důvěru ve schopnosti dítěte a řeší problémové situace. Účastník se participuje, tedy podílí na všech fázích činností, na jejich

přípravě, realizaci a hodnocení. Pedagog podněcuje děti k vyslovování vlastních přání, námětů, zájmů a potřeb. Tyto aktivity jsou velmi potřebné a dítě se tak učí moci participace, rozhodování a vyjádření, s čímž se může setkat v dospělosti (Pávková, 2014, s. 116–117).

Výchova zážitkem je přístup založený na prožitku a zkušenosti, což ovlivňuje celou pedagogiku. Můžeme se s ní setkat pod různými názvy jako výchova zážitkem, prožitkem, dobrodružstvím, výchova v přírodě. Společné mají to, že se opírají o intenzivní prožitek a zkušenost získané aktivní účastí v programu. Typické programy jsou provozovány v tělocvičnách, přírodě, ve městě jsou to strukturované hry, výpravy do náročného terénu, trénink přežívání v přírodě, vodácké akce. Záměrem je sebepojetí, rozvoj sociálních vztahů a vztahů k životnímu prostředí, aktivity proto zahrnují sebereflexi, reflexi sociální interakce a pozorování prostředí. Prožití si aktivit může vést k sebereflexi a vést ke změně chování a jednání a k pozitivnímu rozvoji osobnosti (Neuman in Pávková, 2014, s. 79). Zážitkovou pedagogiku lze aplikovat i na mladší děti. Ty ji mohou vnímat jako silný zážitek, například pobyt na táboře, nocování mimo domov, vaření na ohni, denní i noční hry.

Práce **streetwork** je na pomezí výchovy ve volném čase, sociální pedagogiky a sociální práce. Pedagogický pracovník jako streetworker vyhledává děti a mládež v prostředích, která jsou pro ně přirozená. Navazuje s nimi kontakt a snaží se jim nabízet pozitivní možnosti trávení volného času. Vede s dětmi rozhovory, poskytuje informace o akcích, zájmových útvarech, táborech a dalších činnostech. Podněcuje je k rozhodnutí se pro neformální organizované činnosti, které jsou vedené za určitým cílem. Organizuje různé místní akce s důrazem na hry, zážitek a sebevyjádření. Základní úspěšnou podmínkou práce je důvěra. Děti a mládež se tak snáze svěřují se svými problémy a mnohdy i krizovými situacemi, které streetworker řeší a radí se s dalšími odborníky. Na pracovníky v terénu jsou kladeny vysoké požadavky. Musí splňovat odpovídající vzdělání a mít některé významné rysy osobnosti, jako je přirozená autorita, imponující schopnost a dovednosti, empatie. Práce v terénu je psychicky náročná, často streetworker řeší vnitřní konflikty při rozhodování, zda si udržet důvěru skupiny, nebo oznámit případné nezákonné jednání dětí a mládeže. Nebezpečí je i v možnosti postupného přijetí norem a způsobu chování skupiny ve snaze pochopit je a získat jejich důvěru. Pracovníkům může přinášet nechuť do další práce fakt, že dlouhodobé vytrvalé působení nepřináší vždy žádoucí výsledky. Tyto demotivace mohou u pracovníků vyvolat syndrom vyhoření, proto je důležitá znalost antistresových programů a pomoc odborníků i kvalita sociálních vztahů mimo skupinu klientů. Tento druh pedagogické

a sociální práce nelze vykonávat dlouhodobě, nebo dokonce trvale, a to jak z hlediska věku, tak silné psychické zátěže (Pávková, 2014, s. 119–120).

Výchovu ve volném čase zabezpečuje i profese sociálního pedagoga. Tato profese má úzký vztah k dalším oborům jako je pedagogika, psychologie a sociologie. Role sociálního pedagoga jako učitele je zastoupena v každodenním pracovním životě. Samotný termín nám dává představu o pedagogické nebo vzdělávací činnosti. Sociální pedagogika není pod stejným názvem jako pedagog – učitel ve třídě. Pedagogické úkoly sociálního pedagoga mají užší vazby na výchovu a formování osobnosti než školní pedagogika. Do cílové skupiny sociálního pedagoga nespádají pouze děti a mládež, ale i dospělý. Do jeho činností můžeme zařadit přímou práci s klienty, terénní práci, výchovné působení ve volnočasových aktivitách (STORØ, 2013, s. 64–67).

3 DĚTI, MÁDEŽ A VOLNÝ ČAS VE VZTAHU K PRÁVNÍM PŘEDPISŮM

Děti a mládež jsou věkovou skupinou obyvatelstva od narození do 26 let. Teoreticko-empirická analytická studie Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od roku 2007 identifikovaly trendy v hodnotových orientacích. Poukazují na růst významu ekonomické prosperity a kariéry jako prostředku k získání majetku. Na druhé straně klesá význam odpovědnosti, klesá míra zdokonalování sebe sama a transcendentní dimenze života a idejí. Trvale roste význam majetku a náplně volného času podle zájmů a koníčků. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo koncepci 2020, která má za cíl přispět ke zvyšování kvality života mladých lidí, zejména prostřednictvím rozvoje osobnosti tak, aby dokázali adekvátně reagovat na neustále se měnící prostředí a využívat svůj tvůrčí a inovativní potenciál v praxi. Tato koncepce pokrývá rozsáhlou sociální skupinu, a to od 13 až do 30 let. Východiskem této koncepce jsou právní předpisy ČR vztahující se k problematice dětí a mládeže. Některé z nich si vymezíme v dalších podkapitolách (MŠMT, 2018, s. 2–3).

Stát je zřizovatelem a zajišťuje školní zařízení a další subjekty, které vedou zájmové, volnočasové vzdělávání s dětmi a mládeží. Tyto subjekty jsou vymezeny legislativní úpravou a dodržují určitá stanoviska. V této kapitole se seznámíme se školními zařízeními a dalšími subjekty, jaké jsou zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví během provozu. Stanovíme si nejdůležitější právní předpisy vztahující se k práci s dětmi a mládeží v jejich volném čase.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo dokument o volném čase a prevenci u dětí a mládeže, kde specifikuje volný čas jako čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. V žádném dalším životním období není jedinec schopen interesovat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a v dospívání. Dospělí se zajímají spíše o okruh svých zájmů a prohlubování určitého druhu zájmu a činnosti (MŠMT, 2002, s. 5–6).

3.1 Školské subjekty pracující s dětmi a mládeží ve volném čase

Podle školního zákona jsou do školních zařízení pro zájmové vzdělávání zahrnuta střediska volného času (což mohou být jak domy dětí a mládeže, tak stanice zájmových činností), školní družiny a školní kluby. Mezi ubytovací a výchovná zařízení patří domovy mládeže,

internáty a školy v přírodě. Tato zařízení jsou součástí vzdělávací soustavy, a tedy jsou započítány do rejstříku škol a školských zařízení a vytvářejí si vlastní školní vzdělávací program (Hájek a kol., 2008, s. 141).

Střediska volného času (dům dětí a mládeže, stanice zájmových činností)

Domy dětí a mládeže jsou zařízení se širokou zájmovou působností, pokud se zabývají pouze jednou oblastí, mají název stanice zájmových činností. Služby těchto organizací mohou využívat děti, žáci, studenti, pedagogové, rodiče s dětmi a další zájemci. Náplň činnosti byla ustanovena a rozdělena na *pravidelnou zájmovou činnost* (kroužek, soubor, klub, kurz), *zájmovou činnost příležitostnou* (turnaje, divadelní představení, exkurze, výlety, příměstské prázdninové tábory), *nabídku spontánních aktivit* (otevřené dětské herny, čítárny, sportoviště, posilovny, poradenská a konzultační činnost, laboratoře, ateliéry a další odborné místnosti). Střediska volného času a domy dětí a mládeže (dále jen SVC a DDM) se zabývají prázdninovou táborem činností, která trvá zpravidla déle než 5 dnů, probíhá o letních, jarních či vánočních prázdninách (Hájek a kol., 2008, s. 142–143). Struktura činností u každého DDM je dána místními podmínkami obvykle v těchto pásmech:

- zájmová činnost pravidelná 20–60 %,
- zájmová činnost příležitostná 20–40 %,
- prázdninová a víkendová činnost 10–20 %,
- postupové soutěže 1–5 %,
- práce s talenty 2–7 %,
- nabídka spontánních aktivit 5–10 %,
- odborná pomoc 1–6 %,
- jiné specifické činnosti 5–12 % (Pávková a kol., 2002, s. 122–124).

DDM tvoří síť výchovně-vzdělávacích zařízení, která nabízejí alternativní a pestrou nabídku aktivit pro děti a mládež. DDM pracují celoročně a téměř třetina jejich akcí je o sobotách a nedělích. Během školního roku mají především zájmové pravidelné aktivity – kroužky, poté nastupuje vlna prázdninových táborů, které mají rekreační charakter (Pávková a kol., 2002, s. 125).

Školní družina

Školní družiny (dále jen ŠD) zpravidla existují při základních školách nebo mohou být zřízeny samostatně a sloužit žákům jiné či více škol. Tento typ zařízení je převážně určen dětem prvního stupně základní školy, dělí se na oddělení v počtu 30 žáků. Maximální počet

žáků na pedagoga stanovuje ředitel, tento však nemůže být vyšší než 30 žáků. Rodiče přihlašují své děti do ŠD k pravidelné docházce. Provoz ŠD je ve dnech školního vyučování a o prázdninách, po projednání se zřizovatelem může ředitel přerušit její činnost o prázdninách. Družina má základní formu pravidelné činnosti a umožňuje žákům odpočinek, odstranit únavu a čas na přípravu na vyučování. Družina bývá k dispozici ráno, tedy pro ty rodiče, kteří vstávají brzy do práce, a dále po výuce zpravidla do pěti hodin (Hájek a kol., 2008, s. 145–146).

Školní klub

Školní klub je určen žákům druhého stupně základní školy a žákům víceletých gymnázií, které odpovídají nejvýše devátému ročníku základní školy. Do školního klubu se mohou žáci přihlásit k pravidelné docházce nebo jen do některých kroužků. Pravidelná činnost není závazná a je otevřena každý den po vyučování pro všechny přihlášené žáky. Školní kluby jsou zřizovány v obcích, kde není zřízeno středisko volného času dětí a mládeže (Hájek a kol., 2008, s. 147).

Domov mládeže

Domov mládeže je výchovně-vzdělávací zařízení určené žákům středních škol a studentům vyšší odborné školy. Poskytuje ubytování, stravování a kvalifikované výchovné působení. V domově mládeže pracují vychovatelé, pomocní vychovatelé a služební personál. Žáci zde vykonávají přípravu na vyučování, vychovatel jim může být nápomocen a v případě nejasností učiva poradit. **Internátní** zařízení jsou určena pro děti a žáky se zdravotním postižením a navazují na činnost škol pro ně zařízených. Internát je výchovné zařízení i pro žáky středních škol, jejichž bydliště je od školy značně vzdálené (Kavanová, 2005, s. 47).

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou služby sociální prevence poskytované ambulantní a terénní formou. Cílovou skupinou jsou děti ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy. Tato služba je poskytována anonymně a mezi základní formy služeb patří výchovně-vzdělávací a aktivizační činnost, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutická činnost, volný vstup a pobyt v zařízení, volnočasové aktivity (Štefková, Dolejš, 2016, s. 29–30).

3.2 Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví

Znalost zásad bezpečnosti a ochrany zdraví je důležitou součástí každé organizace, a především se to týká těch organizací, které pracují s dětmi a mládeží. Zajištění bezpečnosti je nezbytné, protože můžeme říct, že jde mnohdy o zdraví i o život dětí a mládeže. Při zajišťování bezpečnosti je nutné počítat se všemi možnými riziky a snažit se je eliminovat. Školská zařízení mají povinnost zmapovat a sepsat všechna pravděpodobná nebezpečí ve svých zařízeních. Opatření, která ředitel přijme k eliminaci rizik, mohou být *technická* (sítě do oken v tělocvičnách, bezpečná schodiště, ochranné kryty na topení), *organizační* (zajištění dohledu nad žáky, provozní řády místností, zajištění bezpečného provozu elektrických spotřebičů), *výchovná* (řádné poučení o volnočasových činnostech v zařízení, seznámení s platným vnitřním řádem zařízení a dohled nad jeho dodržováním). O všech výše zmiňovaných opatřeních se vede dokumentace, je to i vnitřní řád zařízení, o kterém jsou poučeni všichni účastníci (Hájek a kol., 2008, s. 182–184).

Škola i ostatní školská zařízení na sebe berou v době pobytu dětí odpovědnost za jejich bezpečnost a plní funkci dohledu nad nezletilými. Proto musí pedagogové seznámit děti a mládež s provozním a vnitřním řádem organizace, aby se předešlo možnému zranění. Poučení o bezpečnosti probíhá na první schůzce zájmového útvaru. Může být ale realizováno i opakovaně, pokud je to zapotřebí. Pedagog následně o něm provede záznam do dokumentace. Za bezpečnost nese odpovědnost osoba starší 18 let po dobu vedení kroužku či jiných aktivit, které jsou časově stanovené. Při úraze se míra odpovědnosti pedagoga posuzuje individuálně a nese odpovědnost za skutečnosti, jímž mohl předejít preventivním poučením (Vališová a kol., 2011, s. 113–114).

Ředitel zařízení zájmového vzdělávání může podle charakteru volnočasové činnosti určit maximální počet dětí na pedagoga s ohledem na bezpečnost, charakter činnosti, v nichž aktivita probíhá. U některých aktivit nebo činností toto stanovuje příslušná vyhláška. V družině například tvoří jedno oddělení maximálně 30 dětí, pro plavání je stanoven maximální počet 10 dětí na jednoho pedagoga, lyžařské výcviky jsou omezeny na počet 15 dětí na jednoho instruktora (Hájek a kol., 2008, s. 187).

Bezpečnost a zdraví dětí a mládeže během aktivit je u pedagoga na prvním místě, musí si projektovat činnosti a zvážit jejich rizika a eliminovat je. Školy a další školská zařízení se musí řídit zvláštními právními předpisy, které se zabývají zdravotní způsobilostí dítěte na zotavovacích akcích, stanovují první pomoc a ošetření úrazů, zvláštní pravidla u koupání,

plavání a lyžařského výcviku a dalších sportovních aktivit. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo metodický pokyn pro školská zařízení k zajištění ochrany a zdraví dětí, žáků a studentů. Tímto metodickým pokynem, který zdůrazňuje klíčová ustanovení, se musí řídit každý pedagog v zájmovém vzdělávání při zajišťování bezpečnosti dětí.

3.3 Právní ustanovení

V podkapitole se budeme zabývat některými zákony a vyhláškami zaměřenými především na zájmové vzdělávání, se kterými by měl být pedagog seznámen a v případě řešení konkrétního problému najít přesné znění. Pedagog není právník, a proto nemusí právní ustanovení doslovně znát, důležité je vědět, kde najít plné znění a umět ho použít v praxi.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Školský zákon ustanovuje podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňují. Vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanovuje působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu školství. Zákon stanovuje cíle a zásady vzdělávání, určuje, že vzdělávání se musí uskutečňovat podle školních vzdělávacích programů, které vydává ředitel a umísťuje na veřejně přístupném místě zařízení. Vymezuje práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců. Zabývá se organizací školního roku a stanovuje dokumentaci, která je povinná. Vymezuje zájmové vzdělávání, školská výchovná a ubytovací zařízení. Zákon stanovuje úplatu za vzdělávání a školské služby, což mohou být u zařízení DDM například zájmové kroužky, příměstské tábory jednorázové akce (Hájek a kol., 2008, s. 225–226).

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících je zmiňován v kapitole dvě – pedagog volného času, proto ho nebudeme dále rozebírat.

Ustanovení **rozsahu přímé práce pedagogických pracovníků a ředitelů ve školských zařízeních nalezneme pod nařízením vlády č. 75/2005**. Pro domy dětí a mládeže platí, že pedagog volného času má vést celoroční pravidelné aktivity nejméně se dvěma skupinami, v průměrné délce trvání nejméně šest hodin týdně. Pro ředitele tohoto zařízení platí celoroční vedení alespoň jedné vzdělávací aktivity nejméně s jednou výchovnou skupinou o délce minimálně dvě hodiny týdně.

Důležitým mezníkem pro zařízení vykonávající volnočasové aktivity pro děti a mládež je **vyhláška o zájmovém vzdělávání č. 74/2005 Sb.** Vyhláška stanovuje účastníky zájmového vzdělávání, což mohou být děti, žáci, studenti, pedagogičtí pracovníci, ale i další fyzické

osoby. Popisuje školská zařízení pro zájmové vzdělávání, stanovuje úplaty za zájmové vzdělávání ve školských zařízeních zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí (MŠMT, 2018).

4 DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE VIZOVICE

Dům dětí a mládeže Vizovice působí jako příspěvková organizace a jeho zřizovatelem je město Vizovice. DDM organizuje a zajišťuje zájmové aktivity pro děti, mládež, studenty a další osoby ve spolupráci se školami a dalšími institucemi. Posláním je motivovat účastníky k dalšímu neformálnímu vzdělávání, vést jedince k účelnému využití svého volného času, rozvíjet tak jejich osobnost a kladné morální hodnoty.

DDM a jeho pestré prostory nabízejí širokou škálu aktivit v oblasti zájmového vzdělávání. V budově je keramická dílna, výtvarná místnost, klubovna, kde mají děti k dispozici deskové hry, časopisy a knihy. Zrcadlová místnost umožňuje pořádání tanečních kroužků, kde se mohou účastníci pozorovat a vnímat svůj pohyb. V prostorách je zrekonstruovaná kuchyňská linka, zajišťuje tak zájmový kroužek vaření a další kulinářské akce. Součástí DDM je velká zahrada s dětským hřištěm, pískovištěm, pingpongovým stolem, ohništěm a lavičkami. V jednání je vybudování nového víceúčelového hřiště, kde by probíhaly sportovní zájmové kroužky, sportovní akce a prostory by sloužily veřejnosti. Nově byly zakoupeny pomůcky pro Kynologický klub a v řízení je hledání nového oploceného cvičiště, kde by mohly aktivity probíhat bezpečně (DDM Zvonek Vizovice, 2018).

Činnost DDM zabezpečují čtyři interní pedagogové volného času (mezi pedagogy je rozdělen 3,15 úvazek), dva nepedagogičtí pracovníci na částečné úvazky (domovnice a účetní) a externí pracovníci (DDM Zvonek Vizovice, 2018).

4.1 Cíle DDM Vizovice

DDM realizuje zájmové vzdělávání těmito formami:

Pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost se uskutečňuje v zájmových útvarcích, které jsou hlavní náplní činnosti. Ve školním roce 2017/2018 je otevřeno 55 zájmových útvarců s návštěvností 574 dětí, mládeže a dospělých. Zájmové útvary probíhají ve Vizovicích a okolních obcích. Pravidelné zájmové činnosti se převážně účastní žáci prvního stupně základní školy, pouhých 28 dětí jsou žáci druhého stupně základní školy nebo studenti středních škol. Každoročně se otevírají nové „trendové“ zájmové útvary, ale bez realizace šetření poptávky. Proto bychom rádi udělali anketu s dětmi a mládeží o tom, jaké pravidelné činnosti by chtěli v DDM, které jim chybí v nabídce a jaké je zajímají a rády by navštěvovaly. Nechejme se inspirovat dětmi a mládeží, která se sama vyjádří o svém zájmu a jaké by uvítala zájmové kroužky ve Vizovicích (Výkaz o činnosti DDM, 2017).

Příležitostná výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická rekreační činnost se řídí podle celoročního plánu akcí na daný školní rok. Ve školním roce 2016/2017 se v DDM uskutečnilo celkem 1500 spontánních akcí.

Táborová činnost – organizace pobytového tábora na Lopeníku, odborná soustředění zájmového útvaru sportovní gymnastiky, táboření v přírodě zájmového útvaru „Zálesák“.

Osvětová činnost – kurzy pro maminky, kurzy pro dívky, vedení k aktivnímu životnímu stylu, pořádání sportovních akcí.

Individuální činnost – odborné vzdělávání dětí a mládeže ve hře na hudební nástroj, konkrétně klávesy, flétna a kytara, individuální přístup ve sportovní gymnastice a rozvoj nadaných dětí – sportovní příprava na soutěže, individuální práce v atletice a kynologickém klubu v postupu na soutěže a závodů jednotlivců, podpora talentu s uměleckým zaměřením v keramice a šperkování, posílání výrobků na výstavy pro širokou veřejnost.

Spontánní aktivity – v nabídce DDM je pouze jedna, a to volně přístupné dětské hřiště. Toto hřiště s pískovištěm a lavičkami je využíváno převážně dětmi a mládeží z okolního sídliště, matkami s malými dětmi v odpoledních hodinách. Poté hřiště občas navštěvuje školní družina a mateřské a rodinné centrum Beruška. V červnu roku 2018 má být vybudováno víceúčelové hřiště, což může nabídku spontánních aktivit rozšířit (DDM Zvonek Vizovice, 2017).

4.2 Public relations

Zájmové aktivity musí být zajímavé, aby děti a mládež nadchly k jejím činnostem. Pedagogové volného času proto potřebují vědět, o co jejich klienti mají zájem, jaké jsou v dnešní době aktuální trendy. Je důležité se zajímat o to, jestli nabídka volnočasových aktivit je dostačující, anebo mládeži a dětem v ní něco chybí. Trendy ve volném čase se neustále mění, a mít v nich přehled je náročné. Trendem označujeme netradiční aktivity, jejichž nabídka znamená originalitu. Mohou to být ale aktivity, které nejsou nové ani originální, ovšem je o ně stabilně a dlouhodobě vysoký zájem účastníků. Komplexně se dá říci, že nové trendové aktivity se na poli volného času objevují téměř nepřetržitě a originalitě se meze nekladou. Práce s trendy má své výhody, oslovuje například nové cílové skupiny, přináší konkurenční výhodu, zviditelnění organizace, obranu proti ustrnulosti.

V poslední době se mnohé změnilo a významnými fenomény, které získávají vysokou popularitu, jsou např.

- mobilní telefony (možnost být neustále online, náhrada MP3 přehrávačů, GPS technologie výrazně zpopularizovala geocaching, fotografování a natáčení videí, velký počet aplikací),
- fotografování selfies,
- sociální sítě (Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat a další),
- výzvy přes sociální sítě (polít se ledovou vodou, sportovní výzvy),
- YouTube (fenomén českých youtuberů).

DDM Zvonek propaguje své činnosti na moderním atraktivním webu www.ddmzvonek.cz, Facebooku, portálu rajce.net, ve vitrínách umístěných v zařízení, ve městě v kulturním domě, na autobusovém nádraží, spolupracuje s regionálními médii a píše články do Vizovických novin. Pedagog volného času propaguje činnost DDM v místních i okolních základních školách. Pedagog volného času v DDM nejenže zodpovídá za výše zmíněné alternativy propagace, ale také tvoří plakáty k akcím, zájmovým kroužkům, táborům, tak aby byly nápadité, kreativní a odpovídající věkové kategorii, kterou mají zaujmout. Střediska volného času v kraji společně uspořádala dvě krajské konference pedagogů volného času, kde se každé středisko prezentuje fotografiemi z činností, svými zájmovými útvary a činnostmi. DDM pořádá veřejná vystoupení zájmových útvarů k prezentaci dětí a jejich dovedností. Mezi pravidelné akce patří den matek, veřejné vystoupení sportovní gymnastiky i předškolní gymnastiky, veřejné vystoupení aerobiku, zumbly a dalších tanečních a hudebních zájmových kroužků (DDM Zvonek Vizovice, 2018).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

Praktická část diplomové práce je zaměřena na možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice. Domníváme se, že je důležité věnovat danému tématu pozornost především z důvodu zkvalitnění možností a nabídnout aktuální – zajímavou škálu volnočasových aktivit pro děti a mládež. Kvalitní nabídka volnočasových aktivit a její dostupnost představuje primární prevenci v boji proti kriminalitě, užívání drog, šikaně a dalších negativním jevům dětí a mládeže. Jestliže organizace věnující se volnému času dětí a mládeže zabezpečí kvalitní trávení volného času, může tím do značné míry kompenzovat nedostatky školského systému a rodinného prostředí.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Na počátku výzkumu je nezbytné si stanovit, jaké jsou cíle daného výzkumu a zda jsou dostatečně významné, aby se do něj výzkumníkovi vyplatilo „investovat“ (Švaříček, Šedřová, a kol. 2014, s. 62).

V diplomové práci budeme zjišťovat, jaké možnosti vnímají děti a mládež v trávení volného času v DDM Vizovice a jestli by je rozšířily. A následně se budeme zaměřovat na to, jak děti a mládež tráví volný čas nejčastěji, a jak by ho chtěly trávit.

Hlavní výzkumná otázka diplomové práce zní takto:

„Jaké jsou možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice?“

Z tohoto hlavního výzkumného problému vychází několik dílčích výzkumných otázek:

1. *Jak děti a mládež ve Vizovicích tráví svůj volný čas nejčastěji?*
2. *Jak by chtěli trávit svůj volný čas děti a mládež ve Vizovicích?*
3. *Jaké mají děti a mládež možnosti k trávení volného času ve Vizovicích?*

Protože je diplomová práce zaměřená na trávení volného času dětí a mládeže v DDM Vizovice, rozhodli jsme se provést v první fázi výzkumu pilotní studii formou ankety. Cílem je zjistit relevanci našeho výzkumného záměru. Je vhodné tuto anketu zařadit jako předvýzkum a odhalit, jestli děti a mládež DDM Vizovice znají a mají povědomí o nabídce volnočasových aktivit (Vojtíšek, 2012, s. 39).

Anketa bude provedena na veřejných místech ve Vizovicích, kde se děti a mládež scházejí, konkrétně na autobusové zastávce, vlakovém nádraží a v okolí ZŠ Vizovice. Výzkumný

vzorek pro anketu zahrne 40 oslovených dětí a mladých lidí ve věku od 8 do 17 let. Otázky do ankety jsme stanovili takto:

1. *Kde trávíte svůj volný čas?*
2. *Znáte DDM Vizovice?*
3. *Navštěvujete akce/kroužky v DDM Vizovice?*

Hlavní výzkumná otázka a další dílčí otázky formulují účel a plán výzkumu. Identifikují místa a jednotky analýzy výzkumu a rozvíjejí určitý způsob uvažování o zkoumaném fenoménu (Hendl, 2016, s. 161).

5.2 Pojetí výzkumu

Diplomová práce zjišťuje, jaké možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice jsou a jestli dětem vyhovuje nastavení zájmových kroužků, nebo zdali by je chtěly rozšířit.

Využijeme metody kvantitativního přístupu k odhalení představ dětí a mládeže o volnočasových aktivitách v DDM Vizovice. Nové informace, které zjistíme, mohou být použity k získání současných a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme (Švaříček, Šed'ová, a kol., 2014, s. 24).

Výzkumná práce je zaměřená na možnosti trávení volného času dětí a mládeže. Proto jsme se zeptali přímo dětí a mládeže, jak svůj volný čas vnímají, jaké mají možnosti a jestli jsou pro ně dostačující nebo by chtěly něco změnit. S výsledky výzkumu budeme nadále pracovat a snažit se je implementovat do návrhu aktivit na školní rok 2018/2019 v DDM Vizovice. Výsledky jsou pro nás důležité, jelikož budou využity pro spolupráci na strategii plánu na školní rok 2018/2019. Návrhy, které vytvoříme na podkladech výzkumu, budeme dále konzultovat se zástupcem ředitele DDM Vizovice a dalšími pedagogy volného času. Do realizace by se zapojili i pracovníci DDM Vizovice, proto považujeme za důležité konzultovat případná zjištění i s pedagogy volného času v DDM Vizovice.

Ze získaných dat nalezneme pravidelnosti, které nám pomohou v hledání odpovědi na výzkumnou otázku. To vše zpracujeme přímo do praxe a pokusíme se vytvořit nová aktuální stanoviska. Výzkum nám pomůže v komunikaci s dětmi a mládeží a umožní nám poznat to, co děti skutečně chtějí.

5.3 Výzkumný vzorek

Předmětem výzkumu jsou jevy, jako jsou osoby, věci a procesy. Pro zjednodušení budeme hovořit jenom o osobách, které jsou většinou nazývány subjekty výzkumu. Výzkumník určuje svůj výzkumný vzorek tak, aby odpovídal uplatnění jeho výzkumu. Výzkumný vzorek musí být přesně vymezen, a to proto, aby bylo jasné, ke komu se výsledky výzkumu vztahují (Gavora, 2008, s. 73).

Jako druh výzkumného vzorku byl zvolen záměrný výběr. Dle Chrásky (2007, s. 22) o výběru jistého prvku nerozhoduje náhoda, ale buď úsudek výzkumníka, nebo úsudek zkoumané osoby. Výzkumný vzorek v první fázi našeho výzkumu tvoří děti a mládež ve věku od 8 do 17 let. Realizace ankety proběhla během měsíce února roku 2018. Byla zvolena konkrétní místa k oslovení respondentů, a to autobusová zastávka, vlakové nádraží a prostory u ZŠ Vizovice v hodinách, kdy končí škola a děti a mládež jdou domů nebo jedou hromadnou dopravou. Záměrem bylo zjistit, jestli oslovení respondenti znají DDM Vizovice, a popřípadě jaké kroužky navštěvují. Při oslovení respondenta jsme se nejprve zeptali na věk, aby mohl dále anketu vyplnit. S anketou respondenti neměli žádný problém. Anketa byla jasná a krátká, což bylo pro respondenty prioritní. Celkem jsme zpracovávali 40 vyplněných anket. Anketa obsahovala tři otázky a jednu dodatečnou. Anketa nám pomohla v odpovědi, jestli náhodně oslovené děti a mladiství znají DDM Vizovice. Výsledky nás překvapily a dále je vyhodnotíme v podkapitole vyhodnocení ankety.

Druhá část výzkumu proběhla v měsíci březnu roku 2018. Pro druhou fázi výzkumu jsme zvolili výzkumný vzorek záměrným výběrem, a to děti a mládež ze zájmového vzdělávání v DDM Vizovice. Jedná se o děti a mládež, které docházejí pravidelně do zájmového útvaru a mají zkušenosti s DDM Vizovice. Celkem bylo osloveno k anketě 17 participantů ve věku od 8 do 17 let, přičemž s anketou byli srozuměni jejich zákonní zástupci, kteří podepsali informovaný souhlas. V hlavním výzkumu budeme jmenovat účastníky jako participanty pod čísly 1 až 17 a nebudeme zveřejňovat jména, abychom zachovali anonymitu. V tabulce, kterou uvádíme níže, jsou uvedeny věk a pohlaví participantů, s nimiž jsme realizovali anketu formou rozhovorů.

Tabulka č. 1: Tabulka s participanty (vlastní zpracování)

Participant č.	Pohlaví	Věk
Participant č. 1	chlapec	8 let
Participant č. 2	chlapec	13 let
Participant č. 3	děvče	16 let
Participant č. 4	děvče	15 let
Participant č. 5	děvče	10 let
Participant č. 6	děvče	10 let
Participant č. 7	děvče	11 let
Participant č. 8	děvče	10 let
Participant č. 9	děvče	12 let
Participant č. 10	chlapec	13 let
Participant č. 11	chlapec	17 let
Participant č. 12	děvče	15 let
Participant č. 13	děvče	11 let
Participant č. 14	děvče	14 let
Participant č. 15	děvče	10 let
Participant č. 16	děvče	10 let
Participant č. 17	děvče	11 let

5.4 Metody výzkumu

Jelikož jsme zvolili kvantitativní výzkum, bylo nutné si také zvolit metodu, kterou budeme ve výzkumu realizovat. Pro daný výzkum jsme zvolili metody dvě. V první fázi výzkumu zjišťujeme data metodou ankety – písemnou formou, a ve druhé fázi výzkumu zjišťujeme

data anketou formou rozhovoru, neboť děti a mládež se během rozhovoru mají možnost vyjádřit bez předem daných odpovědí. Během rozhovoru má možnost výzkumník s dětmi pohovořit o daném problému, a proto se děti mohou více otevřít a sdělit svůj názor, než je tomu u písemného šetření. Domníváme se, že na téma možnosti volnočasových aktivit při DDM Vizovice se děti během rozhovoru otevřou a dozvíme se, jestli nabídka je aktuální, nebo není. Rozhovory si budeme zaznamenávat na záznamník, abychom docílili přesné transkripce a odpovědí participantů.

Formou této metody zjišťujeme názory a postoje dětí a mládeže na dané téma. Dotazování provádí výzkumník s jedním participantem pomocí několika otázek. Můžeme tak porozumět názorům a postojům dětí a mládeže, aniž bychom jejich pohled omezovali pomocí výběru hodnot například v dotazníkovém šetření. Výzkumník má předem připravené otázky. Veškerý proces získávání dat za využití ankety zahrnuje přípravu rozhovoru, vlastní dotazování, transkripci rozhovorů, analýzu dat, vypracování a prezentaci výzkumného šetření (Švaříček, Šedřová, a kol., 2014, s. 159–160).

Otázky do ankety byly tvořeny tak, aby pro děti a mládež byly srozumitelné a nebyly pro ně odpovědi problémové. Otázky, které dětem pokládáme, jsou zaměřeny k zodpovězení dílčích výzkumných otázek a hlavní výzkumné otázky. Anketa s otázkami pro děti ve věku od 8 do 17 let navštěvujícími zájmové útvary v DDM Vizovice je v Příloze P II.

Průběh sběru dat

S ohledem na výsledky předvýzkumu v první fázi výzkumného šetření jsme domluvili s vedením DDM Vizovice, zda by bylo možné oslovit děti a mládež k anketě formou rozhovoru během zájmových útvarů, které navštěvují. Zástupce ředitele jsme informovali o výzkumu a daném tématu, ten souhlasil. Před vlastním výzkumem s dětmi a mládeží jsme informovali zákonné zástupce, kteří potvrdili informovaný souhlas. Někteří rodiče však rozhovor nepovolili, což nám ztížilo vyhledávání participantů do výzkumného šetření. Mnoho dětí anketu odmítlo, tím se nám zúžil možný počet participantů ve výzkumném šetření. Anketa realizovaná v DDM Vizovice proběhla v měsíci březnu roku 2018. Zvolili jsme místnosti, kde byl pouze výzkumník a participant. Kladli jsme důraz na klidné prostředí bez rušivých vlivů, které by mohly zapříčinit komunikační šumy. Participantů byli požádáni o účast v anketě a bylo jim sděleno, že pokud nebudou chtít či nebudou znát odpověď na kladenou otázku, odpovídat nemusí. Výzkumník podal před anketou informace dětem, o jakém tématu se bude

hovořit a že rozhovory budou nahrávány za účelem výzkumu. Získané ankety jsou přepsány a pomocí metody otevřeného kódování jsou rozhovory vyhodnoceny.

5.5 Způsob zpracování dat

V první fázi výzkumu jsme při vyhodnocování ankety u jednotlivých otázek sčítali shodné odpovědi. Potom byly výsledky převedeny do grafů. V druhé fázi výzkumu byl nejprve proveden záznam ankety na záznamník. Poté jsme provedli doslovný přepis audiozáznamu do textové podoby, tedy transkripci. Po transkripci ankety jsme provedli otevřené kódování. Během kódování je text rozbit na jednotky – kódy a těmto jednotkám je přiřazena kategorie. Jednotlivé kategorie vzniklé otevřeným kódováním představují názvy kapitol. Tyto kapitoly jsou vyznačeny pomocí tří barev, jelikož jsme si zvolili tři dílčí výzkumné otázky (Švaříček, Šedřová, a kol., 2014, s. 211). Metoda otevřeného kódování nám pomůže najít podobnosti v rozhovorech a najít tak odpovědi pro daný výzkum. Po nalezení odpovědí interpretujeme získaná data přímo do praxe a navrhne tabulku s novými aktuálními aktivitami pro DDM Vizovice na rok 2018/2019. Se získanými daty budeme dále pracovat a použijeme je do praxe.

6 ANALÝZA VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Následující kapitola se věnuje vyhodnocení dat z výzkumného šetření, které jsme prostřednictvím ankety s participanty v DDM Vizovice realizovali.

6.1 Vyhodnocení ankety

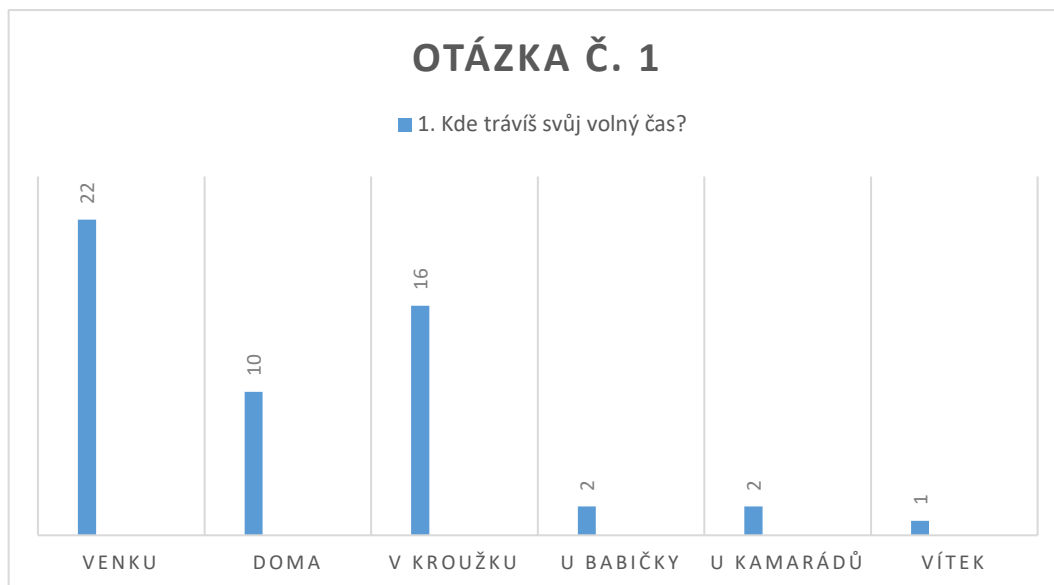
Anketa patří mezi techniky dotazování a je jedním ze sociologických způsobů zjišťování sociálních jevů. Anketa se vždy dělá z nějakého důvodu, má konkrétní záměr. Anketním záměrem je zjišťování povědomí o určitém subjektu či organizaci, cílem je zjištění, do jaké míry respondenti danou organizaci znají, vědí o její činnosti a jejích aktivitách (Novotná, 2010, s. 16–39).

Pro náš výzkum bylo důležité zjistit, jestli děti a mládež ve Vizovicích znají DDM Vizovice, a proto jsme se rozhodli v první fázi výzkumu pro předvýzkum, a to krátkou anketu. Zajímalo nás, kde děti a mládež tráví svůj volný čas a jestli znají a navštěvují DDM Vizovice.

Anketa je jednou z možností k nastavení Public relations (dále PR) organizace. Cílem PR je budování dobrého jména organizace, především aby veřejnost pozitivně vnímala obraz organizace neboli image (Šedivý, Medlíková, 2012, s. 29). Public relations vytváří a udržují vztahy s cílovou skupinou pro organizaci. PR pracovník navrhuje komunikační kampaně, píše zprávy a další obsahy pro noviny, pracuje s tiskem, pořádá rozhovory, vede webové stránky a sociální média (Rubel, 2007).

Výsledky ankety použijeme pro strategický plán PR nastavený v organizaci DDM Vizovice. Zpracujeme jednotlivé odpovědi respondentů podle četností do grafu. Každá otázka má své zpracování a svůj graf má i dodatečná otázka. Celkem přikládáme čtyři obrázky s grafy.

Odpovědi dětí a mládeže na otázku: Kde trávíš svůj volný čas?

Obr. 1: Kde trávíš svůj volný čas? (vlastní zpracování)

Otázka číslo 1 byla otevřená, respondenti tudíž měli možnost napsat, co uznají za vhodné. V obrázku můžeme z grafu vyčíst, jaké odpovědi respondenti zaznamenávali. Nejčtenější odpověď byla, že tráví svůj volný čas **venku**, poté v **kroužku** a jako třetí nejčtenější odpověď uvedli **doma**. Děti a mládež odpovídaly, že svůj volný čas tráví i u kamarádů nebo u babičky, což mělo nižší četnost. Jeden respondent uvedl, že tráví svůj volný čas ve VÍTKU, což je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ve Vizovicích. VÍTEK je určený pro děti a mládež ve věku 7–21 let a vytváří přátelský prostor pro porozumění sobě a svému okolí. Nabízí prostory pro setkávání vrstevníků a bezpečné trávení volného času, pomoc s přípravou do školy. Organizace nabízí tvoření v dílně, hudební aktivity, žonglování a vaření, je zde volný přístup na internet (Vizovice, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, 2018).

Otázka číslo 2 zněla: *Znáš DDM Zvonek Vizovice?*

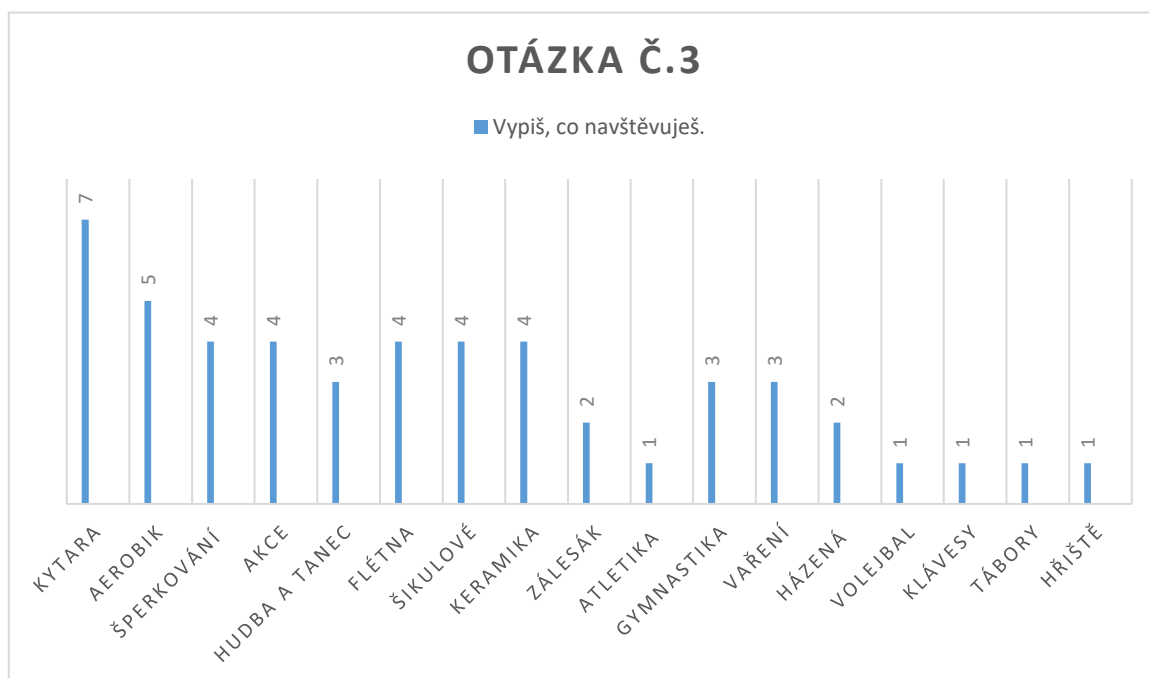
Otázka byla uzavřená, bylo na ni možné odpovědět pouze ano, nebo ne. Ze 40 respondentů odpovědělo 39, že zná DDM Zvonek Vizovice, a pouze jeden respondent odpověděl, že DDM Zvonek nezná. Z této otázky můžeme usuzovat, že je DDM Zvonek mezi dětmi a mládeží známý. Z odpovědí respondentů můžeme usuzovat, že DDM Vizovice má dobrou propagaci jako organizace. DDM Vizovice využívá ke své prezentaci místní noviny, vitríny na veřejných místech, rozhlas a sociální sítě jako je Facebook. Pedagogický pracovník z DDM Vizovice dochází do školní družiny ZŠ Vizovice a prezentuje aktuální akce a nabídky zájmových kroužků. Také pedagogický pracovník z DDM dochází přímo do ZŠ Vizovice na

první i druhý stupeň, kde informuje děti a mládež o aktuálních nabídkách a rozdává letáčky. Tato vyjmenovaná propagace může mít podíl na znalosti dětí a mládeže o organizaci DDM Vizovice.

Otázka číslo 3 zněla: *Navštěvuješ akce/kroužky v DDM Vizovice?*

Otázka byla uzavřená s možností odpovědět při kladné odpovědi, co konkrétně dotázaný navštěvuje. Ze 40 respondentů odpovědělo celkem 31, že navštěvuje, a celkem devět respondentů, že nenavštěvuje akce/kroužky v DDM Vizovice. Většina respondentů se podílí na aktivitách, které pořádá DDM Vizovice a je aktivní v trávení volného času. Dále nás zajímalo, pokud navštěvují respondenti akce a kroužky, které to jsou, proto jsme dodali: *Vypiš, co navštěvuješ.* Otázka byla otevřená, děti mohly odpovědět cokoliv. V kolonce, co navštěvuješ, děti a mládež zmiňovaly různé kroužky a aktivity. Níže je vytvořen obrázek s grafem s odpověďmi respondentů.

Odpovědi dětí a mládeže na dodatek k otázce č. 3: Vypiš, co navštěvuješ.

Obr. 2: Vypiš, co navštěvuješ. (vlastní zpracování)

Odpovědi respondentů byly různorodé a všechny jsme zaznamenali do obrázku. Z odpovědí vyplývá, jak je široká možnost kroužků v DDM Vizovice a že každý si může najít to, co ho baví. Respondenti mohli vypsát i více odpovědí na otázku, jelikož byla otevřená. Celkem jsme zaznamenali 17 kategorií odpovědí. Z obrázku můžeme vyčíst, že sportovní a pohybové kroužky jsou nejpopulárnější, protože se objevily celkem v 21 odpovědích. Druhé nejméně populární jsou kroužky zaměřené na kreativitu a tvoření – celkem 17 odpovědí. Na třetí

místo můžeme zařadit hru na hudební nástroj s celkovým počtem 12 odpovědí. Široká škála kategorií nám dokazuje, že je mnoho aktivit pro děti a mládež, ale nevíme, jestli jsou to aktivity a zájmové kroužky, které dětem a mládeži chybí v nabídce. Realizujeme anketu s participanty na toto téma a vyhodnotíme, zdali jsou nějaké nové možnosti.

Anketa nám pomohla v otázce, jestli je DDM Vizovice známý mezi dětmi a mládeží ve věku od 8 do 17 let. PR, kterou realizuje organizace, má tak vliv na povědomí dětí a mládeže o DDM Vizovice. PR organizace je aktivní a je pravidelně v kontaktu s dětmi jak přímým, tak přes sociální sítě. Organizace by si měla zachovat strategii PR, kterou vykonává a snažit se hledat nové způsoby v komunikaci s klienty. Z odpovědí na otázku č. 2 vyplývá, že respondenti DDM Vizovice navštěvují a zajímají se o volnočasové aktivity pořádané touto organizací. Z odpovědí na otázku č. 3 můžeme vyčíst, že aktivit při DDM Vizovice je široká škála a že děti zapojené do ankety je navštěvují ve velkém počtu.

Dále se budeme věnovat druhé fázi našeho výzkumu, kterou jsme realizovali přímo v budově DDM Vizovice s participanty ve věku od 8 do 17 let, což je popsáno v podkapitole výzkumný vzorek. Anketní otázky, které jsme participantům pokládali, jsou doloženy v Příloze P II. V přílohách také dokládáme vzor informovaného souhlasu, který nám podepsali rodiče participantů. Níže budeme zpracovávat jednotlivé výzkumné otázky.

Výzkumná otázka č. 1: Jak děti a mládež ve Vizovicích tráví svůj volný čas nejčastěji?

Výzkumná otázka č. 1 je označována následující barvou, která charakterizuje kategorii: **Jak tráví volný čas nejčastěji.**

Cílem výzkumné otázky bylo zjistit od dětí a mládeže, jak tráví svůj volný čas nejčastěji. Jak tráví svůj volný čas po škole a co dělají v nezávislosti na tom, jak by volný čas chtěly trávit.

V anketě jsme se ptali na to, co nejčastěji dotázaný dělá ve svém volném čase, když přijde domů ze školy. Participantů odpovídali různorodě, ale nejčastější odpověď byla, že chodí většinou **ven** nebo na **hřiště**. Takto odpovídali participantů č. 1, 6, 7, 9, 10, 17.

Z ankety lze také stanovit, že děti a mládež tráví svůj volný čas svými zájmy. Participant č. 3 uvedl, že nejčastěji tráví svůj volný čas takto: „*Ráda se dívám na videa, na nějaké fitnessky a zkouším podle nich cvičit.*“

Participant č. 4 odpověděl: „*Tak nejčastěji většinu volného času asi trávím hudbou. Že něco hraju a něco zpívám. A taky ráda tančím, a když je volno, nebo když mám víc času, tak trochu sportuju.*“

Nejčastěji tráví svůj volný čas svými zájmy i participant č. 15, který odpověděl takto: „*Ráda tančím a trénuju sama gymnastiku.*“

Participant č. 13 na tuto otázku odpověděl: „*Zpívám, tančím a ležím.*“

Zájmy dětí a mládeže jsou heterogenní a odpovědi na otázku byly odlišné, i tak jsme našli shody. Činnosti, které participanti jmenovali během ankety, můžeme rozdělit na aktivní a pasivní trávení volného času. Četnější odpovědi spadají spíše do aktivního trávení volného času, což nás překvapilo vzhledem k přetechnizované době. Odpovědi participantů určující aktivní trávení volného času zní takto: *chození ven, hry na hřišti, tančení, zpívání, hra na hudební nástroj, cvičení, gymnastika, aerobik, lezení na stromy*. Nižší četnost je u pasivního trávení volného času, které jsou zaznamenány odpověďmi participantů následovně: *hry na mobilu, dívání se na videa, ležení, nicnedělání doma, sezení u počítače*.

Děti k aktivnímu trávení volného času mají ve Vizovicích možnost využít víceúčelové sportovní hřiště u ZŠ Vizovice. Také je nově realizované dětské hřiště s venkovním fitness určeným k funkčnímu cvičení venku v přírodě. Další dětské hřiště je na zahradě DDM Vizovice, které děti mohou volně navštěvovat během dne. Herní prvky venku mohou nabídnout dětem spontánní neřízenou činnost. Další možností bude nově realizované víceúčelové hřiště na zahradě DDM Vizovice, které bude sloužit primárně pro míčové sporty. Kromě letních sportů bude v zimě využito na kluzišti. Venkovní trávení volného času je ve Vizovicích řešeno a dále se realizují nové projekty.

Výzkumná otázka č. 2: Jak by chtěli trávit svůj volný čas děti a mládež ve Vizovicích?

Výzkumná otázka č. 1 je označována následující barvou, která charakterizuje kategorii: **Jak by chtěly trávit svůj volný čas.**

Cílem výzkumné otázky bylo zjistit od dětí a mládeže, jak by chtěly trávit svůj volný čas v nezávislosti na tom, jestli ho tak tráví.

V anketě jsme se ptali na tuto kategorii: *Jak bys chtěl trávit svůj volný čas?*

Někteří participanti byli v této otázce zaskočeni, a proto jsme otázku přiblížili, nebo jsme nechali delší čas na rozmyšlení. Četnější odpovědi participantů jsou spojeny se zájmy, které dělají, nebo s kroužky, které navštěvují. Vycházíme z těchto odpovědí:

Participant č. 5 „*No gymnastiku i aerobik.*“

Participant č. 10 „*Kytara, plavání a tak.*“

Participant č. 12 „*Tanec, když už mám čas, tak čtení. A většinou když mě nikdo neslyší, tak zpěv.*“

Participant č. 13 „*Hodně mě baví zpívání, tančení a cestování.*“

Z odpovědí participantů jsme zjistili, že ne vždycky, co chtějí ve volném čase dělat, tak dělají. Možnosti mají omezené, a ne vše mají dostupné.

Například participant č. 17 odpověděl: „*Jo chtěla jsem ještě dělat keramiku, ale pak tam už bylo plno.*“

I když mají vnitřní motivaci něco dělat a zajímá je nějaká činnost, kterou by chtěli dělat, není možnost nebo příležitost. Kroužky, do kterých se děti mohou přihlásit během měsíce září v DDM Vizovice, jsou kapacitně omezené a jsou v určitý den, což nemusí dětem vyhovovat. Mohou se jim kroužky navzájem překrývat a musí si tak vybrat, který kroužek budou navštěvovat, který je pro ně atraktivnější. Rozvrh kroužků DDM Vizovice je zveřejněn v půlce měsíce září. Aktivity jsou omezeny i nízkým počtem interních a externích pracovníků. DDM Vizovice má ceny kroužků dostupné, což ostatní organizace tuto přednost nemají.

Participant č. 9, jenž spadá do téhož okruhu, odpověděl: „*No, já jsem přemýšlela ještě o lezení.*“ I když má participant vnitřní motivaci k „*lezení*“, tak nejsou možnosti, kde by se mohl zapojit do těchto aktivit. Organizace DDM Vizovice nemá žádný kroužek lezení, protože nejsou prostory k realizaci takového zájmového kroužku. Proto jsou organizovány alespoň víkendové jednorázové akce formou lezeckých překážek na zahradě DDM Vizovice. Ve Vizovicích je lezecká stěna v základní škole, kde probíhají kroužky pořádané školou, ale zřejmě je věkově skupina omezena. Spolupráce ZŠ a DDM v tomto směru dosud není.

Taktéž můžeme pozorovat podobnou odpověď u dalších: Participant č. 4 „*No jako já bych byla za gymnastiku pro starší, protože je jenom do 12 let.*“ Participant č. 3 „*No chtěl bych s těma trampolínkama malýma.*“

Participant č. 2 „*Jako ne úplně modelovat, ale spíš modely. Jakože modely letadla a tak...*“

Gymnastika od 12 let není v nabídce kroužků, stejně jako kroužek se sportovními trampolínkami či kroužek modelářství, proto je uvádíme jako činnosti, které by děti chtěly dělat, ale

nemají možnost. Gymnastika od 12 let není v nabídce DDM Vizovice z důvodů malého počtu trenérů. Není dostatek kvalifikovaných trenérů, kteří by mohli vést gymnastiku pro děti od 12 let. Zájmové aktivity na sportovních trampolínkách je zajímavá a aktuální činnost. Pro tuto aktivitu však není v DDM Vizovice dostatek finančních ani prostorových možností. Problémem sportovních trampolínek je vysoká pořizovací cena a je potřeba je z bezpečnostního hlediska dobře uskladnit. Zájmový kroužek modelářství, který je zmíněný, je reálný a zakomponujeme ho do nabídky volnočasových aktivit na rok 2018/2019.

U ankety na toto téma byl i participant č. 11, který se nedokázal vyjádřit konkrétní činností, odpověděl: „*Nejvíc bych ho trávil, ty jo. Něčím, co mě fakt baví. Nevím nedokážu říct přesně co.*“

Výzkumná otázka č. 3: Jaké mají děti a mládež možnosti k trávení volného času ve Vizovicích?

Výzkumná otázka č. 3 je označována následující barvou, která charakterizuje kategorii: **Jaké mají možnosti.**

Cílem výzkumné otázky bylo zjistit od dětí a mládeže, jaké mají možnosti v trávení volného času a jestli je využívají a jak je využívají.

Z odpovědí participantů vyplývá, že DDM Vizovice navštěvují dlouho a nedokážou si vzpomínout. Další odpovědi s vyšší frekvencí byl zdroj informací z rodiny. Participant se o DDM Vizovice většinou dozvěděli od rodičů, konkrétně **matky**. Uvedeme odpovědi s touto shodou:

Č. 3 „*Mamka využila té šance a dala mě do kroužků.*“

Č. 10 „*Tož to jsme se přestěhovali sem a hrál jsem 3 roky na kytaru vlastně akordy, teorii jako vybrnkávání. To mě moc nebavilo. A mamka, že ať to naposled zkusím tady ve Vizovicích, jestli to nebude lepší. A vlastně jsme našli Zvonek, tak jsem to zkusil. To mě začalo bavit.*“

Č. 11 „*To s tím přišla mamka, protože sestra chtěla začít hrát na kytaru a byla malá, tak jako že tam budu chodit s ňou, ale mně se nechtělo. No ale pak mě to začalo bavit a začal jsem sem chodit.*“

Č. 13 „*Já jsem se dozvěděla o Zvonku ehm od mamky taky. Že to už jsem byla. To už se moc nepamatuju, ale mamka viděla, ona projížděla na vlak a viděla Zvonek a podívala se a zastavila. Na tabuli a tam bylo, tam prostě na tančení, a tak si řekla, že by sem to mohla zkusit, a tak jsem tam začala chodit.*“

Méně časté odpovědi na otázku odkud ses dozvěděl/a o DDM Vizovice byla od kamarádů a z internetu nebo ve škole. Takto odpověděli účastníci č. 1, 2, 6, 8, 9, 12, 16. Z této otázky můžeme usoudit, že děti a mládež, které byly zapojeny do rozhovorů, se o DDM Vizovice dozvěděly častěji od rodičů než od kamarádů, z internetu nebo školy. Proto zapracujeme na propagaci DDM Vizovice v prostorách školy a vytvoříme kreativní prezentaci pro děti a mládež.

Dále nás zajímalo, jaké zájmové aktivity oslovení účastníci navštěvují a jestli je nabídka zajímavá. Odpovědi se lišily, a to podle zájmů a koníčků, které jsme zmiňovali v předchozí výzkumné otázce.

Účastník č. 1 navštěvuje: zálesák, housle a náboženství.

Účastník č. 2 navštěvuje: fotografický kroužek a výtvarný.

Účastník č. 3 navštěvuje: zumbu, atletiku a kruháček.

Účastník č. 4 navštěvuje: zumbu, gymnastiku.

Účastník č. 5 navštěvuje: aerobik a výtvarný kroužek.

Účastník č. 6 navštěvuje: gymnastiku, hru na kytaru, aerobik, jízdu na koni.

Účastník č. 7 navštěvuje: aerobik.

Účastník č. 8 navštěvuje: gymnastiku a aerobik.

Účastník č. 9 navštěvuje: gymnastiku a keramiku.

Účastník č. 10 navštěvuje: hru na kytaru.

Účastník č. 11 navštěvuje: hru na kytaru.

Účastník č. 12 navštěvuje: zumbu.

Účastník č. 13 navštěvuje: aerobik.

Účastník č. 14 navštěvuje: aerobik.

Účastník č. 15 navštěvuje: aerobik.

Participant č. 16 navštěvuje: aerobik.

Participant č. 17 navštěvuje: aerobik.

Mezi oslovenými participanty převažují pohybové zájmové útvary. Sportovní aktivity i v anketě v první fázi výzkumu vyšly jako převažující.

Zeptali jsme se participantů, jestli jsou se zájmovým útvarem spokojeni a jestli je baví. Většina participantů odpověděla, že je kroužek baví a jsou s nimi spokojeni. Při otázce: *Jsi spokojený s kroužkem?* jsme získali odpovědi:

Participant č. 4 „*Jo určitě. No jako ti lidi tady. Že jsou v klidu a že je sranda, je co dělat.*“

Participant č. 5 „*Jo. No třeba v aerobiku mě baví tančit a ve výtvarce mě baví kreslit.*“

Participant č. 9 „*Ano. No tak při gymnastice se hýbu, to je sport. A tady vytváření, najdu si kamarády a kamarádky.*“

Participant č. 10 „*Jo tož baví mě to, akorát kdyby někdy by tu mohlo být míň lidí.*“

Participant č. 13 „*Jo. Asi jak zkusíme nové věci. Ehm a že zkusíme, jakože moderní tanec.*“

Nikdo neodpověděl, že by do kroužku nechtěl chodit nebo že ho kroužek nebaví. Každý odpověděl a našel něco, co ho na aktivitách baví. Pravděpodobně by participanti do zájmových útvarů nechodili, kdyby je to nebavilo a nezajímalo. Z odpovědí jsme zaznamenali, že rodiče motivují děti do aktivit. Podporují je k docházce do zájmového útvaru, i když je to sem tam nebaví, jak odpověděl participant č. 17: „*Tak mamka vždycky říká, jo ještě tam vydrž v tom aerobiku co nejdýl, vždycky ať mě to hlavně baví.*“

Zajímalo nás, jak děti a mládež vnímají podporu ze strany rodičů ve svém trávení volného času. Ptali jsme se, jestli jim rodiče umožňují navštěvovat zájmové kroužky a jestli je podporují v trávení volného času a jak.

Participant č. 1, 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14 uvedli, že je rodiče podporují, nevidí v tom žádný problém.

Další podobnost v analýze ankety vidíme v tom, že rodiče si nepřejí, aby děti seděly za počítačem, a chtějí, aby se jejich děti věnovaly jiným aktivitám. Proto je podporují v kroužcích.

Participant č. 3 uvedl, že: „*No tím že, nebudu moc dlouho sedět u počítače. A budu hodně trávit času pohybem.*“ Podobně odpověděl participant č. 4: „*Jo určitě, oni jsou rádi vždycky, že dělám něco jiného, než že sedím u počítače nebo u telefonu. Takže určitě jo.*“ A participant

č. 12: „*Oni jsou rádi, že prostě nejsem pořád doma, že jsem prostě venku, s kamarádama venku.*“

Nejméně četnou odpovědí byla ta, že se rodiče přímo podílejí na aktivitách dětí. Takto odpověděl participant č. 8: „*Že za mnou třeba přijedou na závody. S gymnastikou.*“ Participant č. 15: „*Třeba když se naučím nějaký nový cvik nebo něco, tak říkají super a chodí na vystoupení.*“ Participant č. 16: „*Chodí na moje vystoupení.*“ Participant č. 17: „*Tak jako mamka vždycky říká, jo ještě tam vydrž v tom aerobiku, co nejdýl, vždycky ať mě to hlavně baví. A vždycky chodí na ty vystoupení.*“

Do této kategorie jsme zahrnuli i otázku, jestli participantům chybí nějaký kroužek, který by chtěli navštěvovat, a není v nabídce, nebo zda je nabídka dostačující a aktuální jak pro dívky, tak pro chlapce. Dozvěděli jsme se, že chybí v nabídce pro chlapce modelářský kroužek. Dva participanté, a to č. 1 a č. 2 v této otázce odpověděli shodně. Další shody byly v absenci sportovních aktivit. Participant č. 4 odpověděl: „*Možná mi přijde, že je tady míň takových těch míčových sportů. Jak je basketball a tak.*“ Participant č. 5: „*Posilování. Jakože spíš venku, na čerstvém vzduchu.*“ Participant č. 9: „*Takže spíš nějaké sportovní aktivity, které nejsou při hudbě.*“ Participant č. 12: „*Volejbal.*“

Nejčtenější odpovědi byly, že nabídka a možnosti kroužků ve Vizovicích je dostačující a žádný kroužek by participanté nepřidali. Vybrané odpovědi některých participantů: č. 17 „*tady je hodně kroužků*“, č. 3 „*je tady dost kroužků, aby si dítě mohlo vybrat*“. Z odpovědí můžeme usoudit, že je nabídka podle participantů dostačující a není potřeba rozšiřovat nabídku aktivit. Volejbalový kroužek je nový a je v nabídce od roku 2017/2018. Proto asi děti a mládež nemají ponětí o kroužku a nestihly ho zaregistrovat. Navrhujeme proto kvalitnější propagaci na školách pro první a druhý stupeň, aby se děti a mládež o nových zájmových kroužcích dozvěděly včas.

Chtěli jsme se dozvědět od participantů, odkud DDM Vizovice znají a jak se dozvěděli o kroužcích. Otázka je zaměřená na PR DDM Vizovice, jak o sobě organizace dává vědět a jak se propaguje. Chtěli jsme se dozvědět, jestli děti a mládež znají své možnosti, jak mohou v DDM Vizovice trávit volný čas a jaké nabídky jim organizace poskytuje. Odpovědi byly pro nás a pro tento výzkum rozhodující v otázce pro strategii PR DDM Vizovice. Participanté odpovídali na otázky, kde se dozvídáš o kroužcích následovně:

Participant č. 1: „*Na Zvonku v těch Tomících.*“ (zálesácký kroužek) „*Na nástěnkách moc ne.*“

Participant č. 3: „*No od tebe a taky na internetových stránkách.*“

Participant č. 4: „*Tak většinou mi to říká mamka, nebo když to od někoho slyším. Od někoho známého. Oni to mají vlastně... jak je učitelka, tak všude vyvěšené na nástěnkách. Nabídky pro kroužky jako z té školy.*“

Participant č. 5: „*No máma se podívá na internet na nějaký ten plán. A pak mi to vždycky řekne a jdeme se tam podívat.*“

Participant č. 9: „*No, když chodím tady do Zvonku, tak tady je to napsané takže, nebo když se podívám na internet.*“

Participant č. 10: „*Hmm. Nějak v kroužku, já chodím furt do toho Zvonku.*“

Participant č. 11: „*Ááá. Tak jako spíš tak od kamarádů nebo něco málo na internetu. Ale spíš od kamarádů jsem slyšel, že je bavilo to, a to a znělo to zajímavě.*“

Participant č. 13: „*Dozvídám se buď na internetových stránkách, anebo mi to máma řekne. Že třeba viděla na nástěnce, že je třeba ten a ten den nějaká akce.*“

Nejčtenější odpovědi týkající se zdroje informací, byli uvedeni rodiče. Rodiče dětem předávají podstatné informace o kroužcích a volnočasových aktivitách a možnostech, které DDM Vizovice nabízí. Další nejčtenější zdroj informací zastupuje internet. Internet je zdroj informací nejenom na webových stránkách, ale i na Facebooku. Děti si informace i navzájem předávají a tlumočí svým kamarádům, jaký kroužek nebo zájmová aktivita je a jestli je bavila, nebo ne. Z odpovědí participantů můžeme vyhodnotit, že když mají dobrou recenzi od kamarádů na volnočasovou aktivitu, je pro ně atraktivní. Nejméně odpovědí bylo spojeno se školou a nástěnkami. DDM Vizovice má nástěnky na náměstí i přímo ve škole na prvním stupni. Na nástěnkách se zveřejňují plakáty na aktuální akce. Plakáty zpracovává pedagog volného času v organizaci a využívá programy pro zajímavou grafickou úpravu, aby plakáty zaujaly. V ZŠ Vizovice pro první stupeň je nástěnka DDM, kde se také zveřejňují aktuální plakáty, ovšem není na druhém stupni ZŠ Vizovice. V budově pro druhý stupeň nejsou prostory pro umístění nástěnky. Podle získaných odpovědí by se mělo zpracovat na strategii PR jak dětem a mládeži ve škole více zpřístupnit informace o kroužcích a akcích, které DDM Vizovice pořádá. Navrhujeme proto v další fázi výzkumu strategii na školní rok 2018/2019 k nabídce zájmových útvarů a jejich propagaci.

6.2 Návrh nabídky volnočasových aktivit pro DDM Vizovice na rok 2018/2019

Z ankety s participanty na téma možnosti trávení volného času v DDM Vizovice jsme se dozvěděli podstatné informace, a to že nabídka aktuální je a pouze několik zájmových kroužku by si děti a mládež přály navýšit. Dozvídáme se, že nejčastějším místem, kde děti a mládež tráví svůj volný čas, je venku a na hřišti. Jak je zmíněno v teoretické i praktické části, DDM Vizovice bude mít víceúčelové hřiště, které může pokrýt tuto poptávku. Děti a mládež si přejí i neorganizované spontánní aktivity. K tomu by sloužilo víceúčelové hřiště na zahradě DDM Vizovice, které by děti a mládež mohly nezávazně navštěvovat a trávit tak svůj volný čas aktivně. Byla by zde i možnost k zapůjčení sportovního vybavení, například na basketball, fotbal a volejbal přímo v budově DDM. Domníváme se na základě odpovědí participantů z ankety, že jsou více navštěvovány kroužky se sportovním zaměřením, a proto zakomponujeme tuto alternativu do nabídky volnočasových aktivit. Rozhodli jsme se, že využijeme tento výzkum a vytvoříme na podkladě rozhovorů nabídku zájmových kroužků s reálnými možnostmi DDM Vizovice. Přikládáme následující tabulku se zájmovými aktivitami upravenou podle vyhodnocených rozhovorů.

Tabulka č. 2: Zájmové aktivity na školní rok 2018/2019 (vlastní zpracování)

PŘÍRODOVĚDNÉ A TURISTICKÉ AKTIVITY		
Název kroužku	Místo konání	Věková skupina
Zálesák	DDM Zvonek / srub v lese	od 6 let
Rybářský	DDM Zvonek	od 9 let
Myslivecký	DDM Zvonek / myslivna	od 8 let
Kynologický	Cvičiště kynologického klubu	od 8 let i pro dospělé

SPORTOVNÍ A TANEČNÍ AKTIVITY		
Florbal I	Tělocvična	6–8 let
Florbal II	Tělocvična	9–11 let
Házená	Tělocvična	od 9 let
Volejbal	Tělocvična	od 10 let
Míčové hry	Víceúčelové hřiště	neomezeno
Atletika I	Tělocvična / víceúčelové hřiště	6–8 let
Atletika II	Tělocvična / víceúčelové hřiště	od 8 let
Gymnastika pro nejmenší	Tělocvična	od 5 let
Gymnastika I	Tělocvična	6–10 let
Gymnastika II	Tělocvična	od 11 let
Gymnastika III	Tělocvična	závodní gymnastika
Aerobik I	Tělocvična	6–8 let
Aerobik II	Tělocvična	9–11 let
Aerobik III	Tělocvična	11–14 let
Zumba	DDM Zvonek	od 15 let
Hudba a tanec	DDM Zvonek	8–11 let
Tanečky pro nejmenší	DDM Zvonek	4–6 let
Kruhový trénink	Tělocvična	dospělý
Klub maminek	DDM Zvonek	Pro maminky s dětmi do 2 let
Raníček	DDM Zvonek	Pro maminky s dětmi od 2–4 let

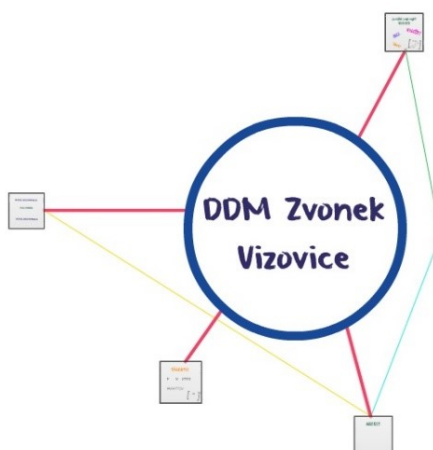
TVOŘIVÉ A KREATIVNÍ AKTIVITY		
Tvořinek	DDM Zvonek	4–6 let
Výtvarka	DDM Zvonek	7–11 let
Šperkování	DDM Zvonek	od 8 let
Keramika I	DDM Zvonek/keramika	6–8 let
Keramika II	DDM Zvonek/keramika	9–11 let
Keramika III	DDM Zvonek/keramika	od 12 let
Modelář	DDM Zvonek	od 8 let
Vaření	DDM Zvonek	od 8 let
Fotografie a animace	DDM Zvonek	od 10 let

HUDEBNÍ AKTIVITY		
Kytara I	DDM Zvonek	7–8 let
Kytara II	DDM Zvonek	8-10 let
Kytara III	DDM Zvonek	od 11 let
Flétnička	DDM Zvonek	6–7 let
Zobcová flétna	DDM Zvonek	od 8 let
Hra na klávesy	DDM Zvonek	od 7 let

Nově jsme tedy přidali míčové hry na víceúčelovém hřišti bez omezení věku. To pokryje poptávku na sportovní aktivity venku na hřišti. Do kreativních aktivit jsme přidali modelářský kroužek od 8 let, který chyběl v nabídce spíše chlapcům.

Z provedené ankety můžeme konstatovat, že děti a mládež zapojené do tohoto výzkumu se informace o DDM Vizovice a kroužcích dozvídají od rodičů, kamarádů a z internetu. Menší množství informací se dozvídají ze školního prostředí. Proto jsme se rozhodli připravit PR strategii na začátku školního roku v září 2018. PR propagace bude zahrnovat prezentaci zájmových kroužků na školní rok 2018/2019 a realizovat ji budeme přímo v základní škole ve

Vizovicích. Presentace bude zaměřena zvláště na první, a zvláště pro druhý stupeň základní školy. Presentace bude realizována pracovníkem-pedagogem volného času DDM Vizovice v sále Základní školy Vizovice, kde je možnost využít dataprojektoru. Tato presentace bude podložena prezentací v prezí programu, což ji udělá zajímavou a kreativní. Presentace bude zahrnovat nabídku kroužků – úspěchy z kroužků, fotky, videa a také akce a tábory pořádané DDM Vizovice. Na propagační akci budou k dispozici letáčky a přihlášky do kroužků na školní rok 2018/2019. Po prezentaci bude čas na diskuzi a účastníci akce se mohou pedagoga volného času zeptat na to, co je zajímavá. Předpokládaná časová dotace akce pro první stupeň je 45 minut a pro druhý stupeň také 45 minut. Níže přikládáme náhledový obrázek prezentace, která bude celá doložena v Příloze P III.

Zábava, aktivity a kamarádi

Obr. 3: Prezi prezentace pro první a druhý stupeň ZŠ Vizovice. (vlastní zpracování)

7 DISKUZE

Na základě dílčích výzkumných otázek jsme měli možnost vytvořit závěr celého výzkumu, který jsme realizovali. Využili jsme jako předvýzkum anketu, která nám potvrdila to, že DDM Vizovice je v povědomí dětí a mládeže z Vizovic. Anketa nám pomohla ke kratšímu průzkumu, jaké kroužky a akce děti a mládež ve věku od 8 do 17 let navštěvují. Vyšlo nám tedy, že nejvíce dětí a mládeže z ankety tráví svůj volný čas venku a na hřišti. Ve vyhodnocení ankety jsme zaznamenali na grafu, jaké kroužky a akce děti a mládež, které vyplňovaly dotazník, navštěvují. Převahu jsme shledali ve sportovních aktivitách.

Hlavní část výzkumu tvoří analýza ankety formou rozhovoru, kde se podrobněji dozvídáme odpovědi na naše dílčí výzkumné otázky. Volbu výzkumné metody ankety formou rozhovoru vnímáme jako správný krok, neboť jsme se participantů často doptávali, vysvětlovali otázky při nepochopení nebo jsme rozvíjeli jejich odpověď tak, abychom získali potřebné informace. Domníváme se, že kdybychom si vybrali jinou metodu výzkumného šetření, nebyli bychom úspěšní a nenašli to, co jsme hledali. A to odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jaké jsou možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice.

Zajímalo nás, jak oslovená skupina tráví svůj volný čas nejčastěji. Většina oslovených, se kterými jsme realizovali anketu, odpověděla, že venku nebo na hřišti. Na dalších příčkách jsme zaznamenali, že se volný čas odvíjí od individuálních zájmů participanta. Ovšem shodu jsme našli v četnosti aktivního trávení volného času, například chození ven, hry na hřišti, tančení, zpívání, lezení na stromy atd. Nižší počet odpovědí spadalo do pasivního trávení volného času, například hry na mobilu, dívání se na videa, ležení, sezení u počítače atd. Překvapilo nás, že i v dnešní přetechnizované době se objevily odpovědi s vyšší četností aktivního trávení volného času.

Další výzkumná otázka byla zaměřená na to, co by chtěla oslovená skupina dělat ve svém volném čase nezávisle na tom, jestli ho tak tráví. U této výzkumné otázky jsme se dozvěděli, že se oslovení participanté chtějí věnovat svým zájmům. Většinou to jsou zájmové aktivity v kroužcích. Participanté vnímali své možnosti i omezeně, protože do nějakých kroužků se nedostali z kapacitních důvodů, nebo nebyly ani v nabídce. S odpověďmi na toto téma jsme nadále pracovali v nabídce zájmových aktivit na školní rok 2018/2019. Využili jsme inspirace z rozhovorů a nabídku rozšířili o modelářský zájmový útvar pro děti od 8 let. Nabídku jsme rozšířili o míčové hry na víceúčelovém hřišti bez omezení věku. To pokryje poptávku po sportovních aktivitách ve venkovním prostředí na čerstvém vzduchu.

Z významných vedlejších otázek považujeme za zásadní tu poslední, která nám poskytla mnoho potřebných informací do praxe. Poskytla nám totiž důležité informace k tvorbě nabídky volnočasových aktivit na školní rok 2018/2019. Nejprve bychom pochopitelně zmínili potřebu zpracovat na propagaci DDM Vizovice v prostorách školy. Z výzkumu vyplývá, že v prostorách školy se dozvídají účastníci nejméně informací o DDM Vizovice, přitom by tyto organizace měly spolupracovat. Proto jsme udělali návrh na prezentaci v prostorách školy pro děti a mládež z prvního i druhého stupně základní školy. Prezentace je vytvořená v prezi, je kreativní a má podat žákům potřebné informace o zájmových útvarech, akcích a táborech. Tuto prezentaci budeme konzultovat s ředitelem DDM Vizovice na konci školního roku 2017/2018. Návrh prezentace bude připomínkován ředitelem a pracovníky v DDM Vizovice a může se ještě změnit, zatím není v definitivním znění.

Z hlediska možností jsme se dozvěděli, že nabídku volnočasových aktivit v DDM Vizovice účastníci vnímají jako dostačující a není potřeba ji rozšiřovat, což je pro DDM Vizovice lichotivá zpráva, ale je ovšem zapotřebí pořád na nabídce volnočasových aktivit pracovat a rok od roku ji vytvářet.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsme se zabývali tím, jaké možnosti k trávení volného času mají děti a mládež ve Vizovicích. V čem můžeme spatřovat důležitost v možnostech trávení volného času dětí a mládeže? V případě, kdy není stanovena dostačující nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež, nemohou se zapojovat do aktivit, které by chtěly navštěvovat, podílet se na nich a rozvíjet se v tom, co je baví. Jestliže si děti a mládež nenajdou vhodné zájmy, nenaučí se trávit svůj volný čas kvalitně, mohou si tyto absence přinést i do dospělosti a nemají základní složky psychohygieny. Věnování se svým zájmům a koníčkům je jednou z metod prevence psychosomatických a psychických nemocí. Nevytvoří-li si jedinec zájmy a možnosti kvalitního trávení volného času, nemůže se plnohodnotně rozvíjet. Je důležité si najít čas pro sebe sama a učit se hledat to, co nás baví. K tomu můžeme vést děti a mládež, podporovat je v jejich zájmech a vést s nimi debaty, co je baví a zajímá.

Vše začíná v rodině, ale i organizace by měla stanovit kvalitní nabídku volnočasových aktivit. Města by měla tak dále pokračovat v podporování organizací, které se zabývají volným časem pro děti a mládež. Tyto organizace by měly naplňovat aktuální a atraktivní nabídku určenou pro děti a mládež s možnostmi, jak kvalitně trávit volný čas. Nejširší nabídka a dostupnost těchto aktivit představují primární prevenci v boji proti kriminalitě, užívání drog, šikaně a projevům netolerance dětí a mládeže. Jestliže organizace věnující se volnému času dětí a mládeže zabezpečí kvalitní trávení volného času, může tím do značné míry kompenzovat nedostatky školského systému a rodinného prostředí.

Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol, kde specifikujeme volný čas a jak je v teorii uchopen. Cíle teoretické části, kterými byly seznámení s pojmy pedagogika volného času a souhrn právních předpisů v této oblasti, byly splněny.

V praktické části jsme si kladli za cíl zjistit, jestli je nabídka, kterou DDM Vizovice prezentuje, dostatečná. Z výzkumného šetření vyplynulo, že nabídka dostatečná z pohledu participantů je, ovšem také vyplynuly další podstaty, které jsme využili v aktualizaci nabídky volnočasových aktivit na školní rok 2018/2019.

Práce bude využita primárně pro DDM Vizovice a výsledky budou zakomponovány do PR strategického plánu pro nabídku zájmových kroužků a volnočasových aktivit na školní rok 2018/2019. Vše bude konzultováno s ředitelem DDM Vizovice.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- [2] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd.* Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [3] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674731.
- [4] HÁJEK, Bedřich a Jaromír HARMACH. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 8086784061.
- [5] HALÁKOVÁ, Zuzana a Milan KUBIATKO. *Volný čas budoucích učitelův přírodovědných predmetov*. In *Pedagogika volného času – Teória a prax*. Trnava, Slovensko: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2008. ISBN 978-80-8082-171-5.
- [6] HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.
- [7] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- [8] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071789275.
- [9] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- [10] JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 9788072485307.
- [11] KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 9788026212508.
- [12] KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd, 2005. ISBN 8073182661.
- [13] KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

- [14] KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.
- [15] KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.
- [16] KUNÁK, Stanislav. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-10-5.
- [17] MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.
- [18] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, ODBOR PRO MLÁDEŽ: *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Čihák tisk, 2002.
- [19] NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 8073150123.
- [20] NOVOTNÁ, Eliška. *Lokální ankety*. Vyd. 2., nezměněné. V Praze: Oeconomica, 2010. ISBN 8024516349.
- [21] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- [22] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071787116.
- [23] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674236.
- [24] PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018*. Praha: MŠMT, 2013.
- [25] PŘADKA, Milan. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 9788021020337.
- [26] RUBEL, Gina Furia. *Everyday Public Relations for Lawyers*. Fountainville, PA: Furia Rubel Communications, 2007. ISBN 978-0-9801719-0-7.
- [27] SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

- [28] STORØ, Jan. *Practical Social Pedagogy: theories, values and tools for working with children and young people*. Bristol: Policy Press, 2013, vii. ISBN 978-1-4473-0538-5.
- [29] ŠANTORA, Roman. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák – TDC, 2012. ISBN 9788086825724.
- [30] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Poznávání duševního života člověka*. 4., dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-2977-9.
- [31] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [32] VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024733579.
- [33] VOJTÍŠEK, Petr. *Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha, 2012. Studijní text. Vyšší odborná škola sociálně právní v Praze.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] BÍLÁ KNIHA: Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Praha: Tauris, 2001. [cit. 2018-03-28]. Dostupné také z: http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf.
- [2] BLÁHA, Václav. *Teoretické aspekty volného času a jejich souvislosti s problematikou výchovy mimo vyučování*. [online]. 1978. Praha: Výzkumný ústav pedagogických věd [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=9028&edmc=9028..
- [3] ČICHOVKÝ, Jaroslav. *Sociologický výzkum: Studijní text pro posluchače FTK UP Olomouc* [online]. Olomouc, 2006 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: www.upol.cz/fileadmin/user_upload/FTK-.
- [4] DDM ZVONEK VIZOVICE [online]. Vizovice, 2018 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.ddmzvonek.cz/>
- [5] HAMŘÍK, Z., M. KALMAN, D. BOBÁKOVÁ a E. SIGMUND. 2012. Sedavý životní styl a pasivní trávení volného času českých školáků. *Tělesná kultura*, 35, 28–39 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <https://telesnakultura.upol.cz/pdfs/tek/2012/01/02.pdf>.
- [6] JÍRA O. *Děti, mládež a volný čas*. IDM, Praha 1997 [online]. Praha [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: www.vyzkum-mladeze.cz/zprava/1157352599.pdf.
- [7] KAPLÁNEK, Michal. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělání a výchově* [online]. 2010, 2010(1), 12–20 [cit. 2018-03-29]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=957&lang=cs>.
- [8] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. září 2012* [online]. © 2013–2018 MŠMT: Česko, 2018 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>.
- [9] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-podpory-mladeze-na-obdobi-2014-2020>.
- [10] NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ: *Vizovice* [online]. Vizovice: © NADĚJE 2013–2018, 2018 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://www.nadeje.cz/vizovice/nizkoprahove_zarizeni_pro_deti_a_mladez3
- [11] RESILIENCE U ADOLESCENTŮ V NÍZKOPRAHOVÝCH ZAŘÍZENÍCH PRO DĚTI A MLÁDEŽ [online]. Křížkovského 8, 771 47 Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016 [cit. 2018-03-29]. ISBN 978-80-244-4903-6.

- [12] SKAUT [online]. Praha: ©2018. Junák–český skaut [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/>.
- [13] WEISS, Petr a Hana FIFKOVÁ. Poruchy pohlavní identity v dětství a v dospívání. *Pediatr. pro Praxi* [online]. 2010, **2010**(11(3)), 174–176 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Is1nICT3fQUJ:https://www.pediatricpropraxi.cz/savepdfs/ped/2010/03/09.pdf+&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b-ab>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DDM	Dům dětí a mládeže
GPS	Globální poziční systém
PR	Public relations
ŠD	Školní družina
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek č. 1: Odpovědi dětí a mládeže na otázku: Kde trávíš svůj volný čas? (vlastní zpracování)</i>	<i>53</i>
<i>Obrázek č. 2: Odpovědi dětí a mládeže na dodatek o otázce č. 3: Vypiš, co navštívuješ. (vlastní zpracování)</i>	<i>54</i>
<i>Obrázek č. 3: Obrázek prezí prezentace pro první a druhý stupeň základní školy Vizovice. (vlastní zpracování)</i>	<i>66</i>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Tabulka s participanty (vlastní zpracování)49

Tabulka č. 2: Zájmové aktivity na školní rok 2018/2019 (vlastní zpracování).....63

SEZNAM PŘÍLOH

Informovaný souhlas

Otázky do ankety pro děti a mládež při DDM Vizovice

Prezentace v prezí programu

Transkripce rozhovoru

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS S REALIZACÍ VÝZKUMU

Byl/a jsem seznámen/a s podmínkami, cílem a obsahem výzkumu Yvette Mikeskové, který je součástí diplomové práce s názvem na téma: „*Možnosti trávení volného času pro děti a mládež v DDM Vizovice*“.

Souhlasím s účastí mého dítěte v tomto výzkumu za podmínky zachování anonymity a mlčenlivosti během výzkumu i po jeho skončení. Dávám své svolení výzkumnici, aby materiál, který jí mé dítě v rámci nahrávaného rozhovoru poskytne, použila za účelem sepsání diplomové práce.

Yvette Mikesková

Podpis:.....

Jméno:.....

Podpis:.....

Datum.....

PŘÍLOHA P II: OTÁZKY DO ANKETY PRO DĚTI A MLÁDEŽ PŘI DDM VIZOVICE

1. Jaké jsou tvé zájmy? Co děláš ve svém volném čase nejčastěji?
2. Podporují tě rodiče v trávení volného času? Pokud ano, tak jak tě podporují?
3. Kde se dozvídáš o akcích, kroužcích, vycházkách a dalších akcích?
4. Jak ses dozvěděl o DDM Vizovice?
5. Navštěvuješ nějaké kroužky v DDM Vizovice?
6. Jak jsi spokojený s kroužkem, který navštěvuješ?
7. Chceš nějaký zájmový kroužek, který není v nabídce DDM Vizovice?

PŘÍLOHA P III: PREZENTACE V PREZI

KROUŽKY?

SPORTOVÍ

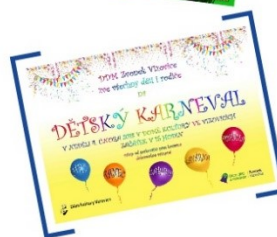
HUDEBNÍ

KREATIVNÍ

PŘÍRODOVĚDNÉ

AKCE??

DDM Zvonek Vizovice
zve všechny děti i rodiče

na

DĚTSKÝ KARNEVAL

V NEDĚLI 4. ÚNORA 2018 V DOMĚ KULTURY VE VIZOVICÍCH
ZAČÁTEK V 15 HODIN

vstup od parkoviště přes kašenu
dobrovolné vstupné

Dům kultury Vizovice

Dům dětí a mládeže
Zvonek Vizovice

TÁBORY!!

PŘÍMĚSTSKÉ

POBYTOVÉ

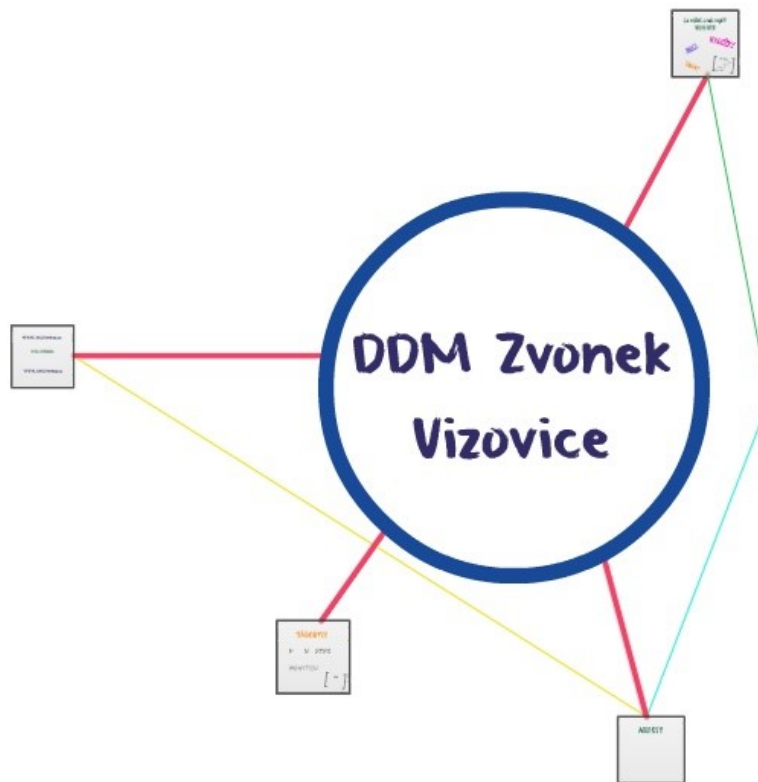
WWW.DDMZVONEK.CZ

DDM ZVONEK

DDM ZVONEK VIZOVICE

Zábava, aktivity a kamarádi

PŘÍLOHA P IV: TRANSKRIPCE ROZHOVORU

TRANSKRIPCE ROZHOVORU – PARTICIPANT 11

Já: Tak ahoj.

Participant 11: Ahoj.

Já: Můžu se tě zeptat, poskytněš mi rozhovor?

Participant 11: Ano.

Já: Děkuji a téma bude možnosti trávení volného času dětí a mládeže v DDM Vizovice. A chci se tě zeptat kolik je ti let?

Participant 11: Mě? 17.

Já: A jaké máš zájmy?

Participant 11: Tak bavím mě ta hra na kytaru. Ehm..pak rád programuji to máme ve škole, a to bude z těch zájmů asi tak všechno.

Já: Co nejčastěji děláš z těch aktivit?

Participant 11: Tak nejčastěji asi si doma zahraju na kytaru, tak tak leží tak to vezmu a chvílku zadrnkám.

Já: A podporují tě rodiče ve tvém volném času?

Participant 11: Jo jo. Ti mě odmala prakticky dávají do spousty aktivit.

Já: Aha a vybíráš si je ty nebo rodiče ti je vybírají?

Participant 11: Tak teď si je vybírám já ale když jsem byl menší tak mě je spíš vybírali rodiče a buď mě bavili nebo ne.

Já: Kde se dozvídáš o kroužcích a akcích?

Participant 11: Ááá. Tak jako spíš tak od kamarádů nebo něco málo na internetu. Ale spíš od kamarádu jsem slyšel, že je bavilo to a to a znělo to zajímavě.

Já: A jak ses dozvěděl tady přímo o Zvonku?

Participant 11: Tady o Zvonku? To s tím kdysi přišla mamka, protože sestra chtěla začít hrát na kytaru a byla malá tak jako že tam budu chodit s ňou ale mě se nechtělo. No ale pak mě to začalo bavit a začal jsem sem chodit.

Já: A navštěvuješ nějaké kroužky tady?

Participant 11: Tady navštěvuju jenom tu kytaru.

Já: A ještě nějaké kroužky navštěvuješ?

Participant 11: Ehm. Tak krom tady tohohle vlastně mám to programování ve škole a z kroužků to bude asi všechno.

Já: A jsi spokojený s těma kroužkama, které navštěvuješ?

Participant 11: Jo jo hodně.

Já: A chtěl bys nějaký zájmový kroužek, který není v nabídce nikde?

Participant 11: Emmm. Ty jo takhle těžko říct. Hrozně rád bych jak máme ve škole to **programování**, které mě fakt strašně baví. Tak já jsem se k tomu dostal asi až ve druháku. A právě nás tam učí jeden čtvrták a který říkal že se k tomu dostal už někdy v šesté třídě. A říkal jsem si že to musí být naprosto boží a právě tam spolupracuje s jednou školou kam chodil. A tam děcka už to mají od šesté třídy tak jsem si říkal, že to by mohlo být hodně dobré. Ale jako je to těžké, jako nebo těžké. Asi je to spíš pro starším, protože ty malé to tak nepochopí.

Já: A to programování je v počítačových učebnách?

Participant 11: Hmm. Ne. Tam teoreticky stačí jeden dva počítače nebo něco. A vlastně tam je to dělané, buď se to dělá vypisuje tím kódem což je strašně složité. Což nechápu ani já ještě. Ale oni vlastně vyvinuli takovou dá se říct na internetu stránku kde se to dělá pomocí bloků. Jako kdyby skládají kostky, jako kdyby na sebe jako pyramidu a díky tomu pak programují autíčka.

Já: A jak bys chtěl trávit svůj volný čas nejvíc?

Participant 11: Nejvíc? Nejvíc bych ho trávil, ty jo. **Něčím, co mě fakt baví**. Nevím **nedokážu říct přesně** co ale.

Já: A když si to tak zrekapituješ, když přijdeš ze školy domů tak, co je tvoje náplň volného času?

Participant 11: Tak měla by to být jako škola, že bych si ji měl udělat, ale to se většinou nějak nedokopu. Spíš jako tak jako občas si **zahraju na kytaru občas udělám něco do školy**, a spíš tak jako jdu s **kámošama ven**. Nebo sedím doma, nevím u toho **počítače**.

Já: Tak jo děkuji za rozhovor.